

A harmadik országbeli állampolgárok honosítással kapcsolatos vélekedései, és ezek összefüggése a migráció különféle aspektusaival

Bevezető

Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy a Magyarországon átmenetileg vagy tartósan élő harmadik országból érkezett bevándorlók mennyire tekintik fontosnak a magyar állampolgárság megszerzését, valamint hogy a honosítás iránti igény mögött milyen szándékok, migrációs stratégiák, attitűdök és érzületek érhetők tetten.

Az állampolgárrá válás a bevándorló számára megkülönböztetett kérdés, hiszen ez az a jogi aktus, amely által a bevándorló formálisan is a befogadó közösség tagjává válik, részesévé válik mindazoknak a jogoknak és garanciáknak, amelyek a fogadó ország tagjait illetik, és az aktusban – amely az állampolgári eskü megtételében és az állampolgárságot igazoló papírok és az állampolgársághoz járó útlevel átvételében nyilvánul meg – szimbolikusan is kifejeződik az a gesztus, hogy a bevándorló teljes jogú és egyenlő tagja lesz annak a közösségnek, ahol életét kívánja élni.

Ha az állampolgárság fogalmát a migráció kontextusában értelmezzük, akkor az állampolgárság jelentésének az a meghatározó mozzanata, hogy az állampolgári státus az államhoz való viszony tekintetében különbséget tesz a közösség tagjai és a közösségen kívül állók között. Ez a különbségtevés egyaránt szól befelé a közösség tagjai felé, és kifelé, egyrészt a többi szuverén állam felé, másrészt mindazok felé, akik nem tagjai az adott közösségnek. Teszi ezt azért, hogy lehatárolja a szuverén állam politikai felelősségét és gondoskodását, hogy védje önmagát más államokkal és a bevándorlókkal szemben, és hogy kifelé kifejezze azokat az elveket, amelyekkel korlátozza és megszüri az idegeneknek a közösség teljes jogú tagjává válását. Az állampolgári státus ennyiben egyszerre kifejeződése a jogmegosztásnak (a politikai jogegyenlőség elvén) és a diszkriminációnak (a különbségtevésben a „mi” és az „ők” között).

Az állampolgárság mint formális jogi státus kapcsolatot teremt a politikai közösség és annak tagjai között, és értelemszerűen egyfajta korlátozást is jelent mindazok számára, akik formális és jogi értelemben nem tagjai a politikai közösségnek. A másik aspektusból nézve viszont, ha egy bevándorló megszerzi az állampolgárságot, egyben elhárulnak az akadályok a befogadó társadalomba való teljes beilleszkedésre, a politikai részvételre, és egyben részesévé válhat annak az identitásközösségnek, ami egyfajta lelki kötőanyaga a társadalmi kohézióknak.

Az állampolgárság és a bevándorló viszonyára vonatkozó elemzések a hangsúlyt általában a formális, jogi és adminisztratív keretek elemzésére helyezik, mégpedig annak a politikai közösségnek az optikájából, amelynek határait és tagsági viszonyait szabályozza az állampolgári státus. Ebből a nézőpontból azok a legfontosabb kérdések, hogy mit is jelent valójában az állampolgári státus, mi a jogi és politikai tartalma, milyen következményei vannak az állampolgárság megszerzésének, mit jelent a kettős vagy transznacionális állampolgárság, hogyan lehet megszerezni az állampolgárságot, mik a nehézségei és mennyire diszkriminál az eljárás, mi történik az állampolgárságot kérők korábbi állampolgári státusával, egyáltalán korlátozható-e az állampolgárság, megfosztható-e valaki az állampolgárságától, illetve lehet-e egyszerre többfajta állampolgárságról beszélni.

Alternatív szempont lehet, hogy az állampolgári státus optikájából hogyan definiáljuk azoknak a helyzetét, akik átmenetileg vagy tartósan a közösség tagjainak számítanak, de nem rendelkeznek ezzel a jogi státussal. Mennyire változtatja meg a bevándorló státusát az állampolgárság megszerzése, és mekkora szakadék választja el egymástól a kétfajta státust?

Annak a bevándorlónak az optikájából viszont, aki éppen csak, hogy megérkezik egy országba, és nekiáll, hogy megteremtse életének új feltételeit, a kérdés másképpen vetődik fel. Számára az állampolgárság megszerzése csupán egy opció, bár következményeit tekintve jelentős mértékben kihat a későbbi életére. A migráns helyzetének fontos jellemzője a kettősség és az átmenetiség, amelyben az állampolgárság megszerzése egy lehetséges, de nem szükségszerű cél. Az, hogy valaki melyik utat választja, az egyik legösszetettebb döntése a migránsnak. Döntését számos szempont és tényező egyszerre befolyásolja, például a migráció háttere és előtörténete, az anyaország sajátosságai, a migráns gazdasági, személyes (családi) és szociális-kulturális jellemzői, a bevándorló rövid és hosszú távú migrációs stratégiája, anyagi helyzete, kulturális tőkéje és nyelvtudása, kapcsolathálója, elégedettsége és esetleges frusztrációja, és egyáltalán mindaz, amit a bevándorló a befogadó országról gondol. De a döntésre külső tényezők is legalább ennyire hatnak, mint például a befogadó ország állampolgársággal kapcsolatos jogi, politikai és adminisztratív megkötései és elvárásai, az eljárások segítő vagy nehezítő jellege, továbbá a befogadó társadalom közhangulata és migránsok iránti attitűdjei. Elemzésünkben a bevándorló nézőpontjából mutatjuk be a honosítás kérdését, és szándékaink szerint mindazokra a szempontokra ki kívánunk térni, amelyeket a bevezető részben érintettünk.

Az adatokról

Elemzésünk két egymást követő, koncepcióját tekintve hasonló vizsgálaton alapszik. Az első az *Európai Integrációs Alap* által támogatott, *Bevándorlók Magyarországon* elnevezésű kutatás keretében valósult meg 2009-ben. A kutatás célja az volt, hogy minél átfogóbb képet kapjunk a Magyarországon élő migránsok (harmadik állam polgárai) összetételéről, szociodemográfiai sajátosságairól és a befogadó országba történő integrációjukat meghatározó tényezőkről, valamint a gazdasági, politikai és kulturális életben játszott szerepükről. A kutatásban szereplő migráns csoportok kiválasztásában a fő szempontunk az volt, hogy a Magyarországon élő bevándorlók minél szélesebb spektrumáról kaphassunk képet. Ennek megfelelően hat bevándorló csoport egyenként mintegy 200 fős mintáját kerestük meg kérdőívünkkel. A minták kialakítása hólabda módszerrel történt, és szigorúan ügyeltünk arra, hogy a sok kezdőpont kiválasztásával – amelyben a bevándorlók kapcsolatos statisztikák nyújtottak segítséget – elkerüljük a zárt láncokat, azaz biztosítsuk az egyes mintaszegmensek reprezentativitását. Az adatok feldolgozása során a rendelkezésre álló statisztikai adatok segítségével a minta súlyozására is sor került. A határon túli magyarok, az ukrán, az arab és a török minta esetében életkorra és nemre, a kínai és vietnami minták esetében korra, nemre és foglalkozásra súlyoztunk, és ezzel biztosítottuk, hogy a minták szerkezete azonos legyen a bevándorlási statisztikákból reprodukálható összetétellel. A nem magyar anyanyelvű migránsokat saját anyanyelvükön készült kérdőívvel, az adott nyelvet jól beszélő kérdezőbiztos segítségével kérdeztük le. A kérdésre 2009 nyarán került sor.

A másik kutatás egy évvel korábban zajlott egy európai uniós projekt keretében. A *LOCALMULTIDEM* kutatás célja az volt, hogy Európa különböző nagyvárosaiban hasonlítsa össze számos bevándorló csoport politikai, társadalmi és kulturális integrációját, illetve a befogadó társadalom attitűdjeit a bevándorlókkal szemben. Az adatfelvételre ebben a kutatásban 2008 tavaszán került sor. A magyarországi kutatás egy 600 fős budapesti reprezentatív mintán és három migráns mintán zajlott. Az első migráns minta a határon túli magyarokat tartalmazta, nagysága 290 fő. A mintavétel egyszerű véletlen kiválasztással történt, felhasználva a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet 2002-es *Bevándorlók* című kutatásának az adatait. A kínai migráns minta összeállítása két lépésben történt: először a Bevándorlási Hivatal rendelkezésünkre bocsátott listájából kerestünk fel 100 főt, majd 31 kezdőpontból hólabdás módszerrel egészítettük ki a mintánkat 249 főre. Az arab/török minta kiválasztása hasonlóképpen történt: a listáról kiválasztott mintatagok száma 100 fő, majd 27 kezdőpontból hólabdás módszerrel történt a minta kiegészítése 286 főre.

A budapesti reprezentatív, valamint a határon túli magyar mintát magyar, a kínait kínai, az arab/török mintát arab, illetve magyar nyelvű kérdőívvel kérdeztük le. A magyar nyelvű interjúkat hivatásos kérdezőbiztosok, a kínai nyelvűeket főképp kínai nyelvet tanuló egyetemisták, az arab/török minta tagjait pedig Magyarországon már több éve tartózkodó, magyarul kiválóan beszélő, muszlim országokból származó bevándorlók kérdezték le. Az interjúk főképp a kérdezettek lakásán zajlottak, egy-egy interjú

időtartalma 50 és 90 perc között mozgott. Mind a négy minta esetében szükség volt súlyozásra. A súlyozással a nem, az életkor, az iskolázottság szerinti reprezentativitást biztosítottuk. A súlyozáshoz szükséges információkat a Központi Statisztikai Hivatal budapesti adataiból, illetve a jelen kutatás korábbi fázisaiban aggregált adatokból szereztük. A kínai és az arab/török minta esetében a nagyarányú válaszmegtagadás miatt volt szükség a hólabdás módszer beiktatására.

A két kutatás adatainak párhuzamos elemzése több lehetőséget is felkínál a kutató számára. Egyrészt ritka lehetőség a szociológus számára, hogy két közeli időpontból származó reprezentatív adatokat hasonlítsa össze. Ez számos módszertani és validitásbeli dilemmát is felvet. Másrészt, mivel a 2008-as vizsgálat több országban zajlott, lehetőség kínálkozik a magyar eredmények összehasonlítására más országból szerzett adatokkal. Tanulmányunkban mindkét felkínált lehetőséggel élni fogunk.

Mivel a LOCALMULTIDEM néven zajló kutatásban számos ország részt vett, lehetőség van arra, hogy a magyar adatokat nemzetközi kontextusban is értelmezzük. A 2008-as kutatás standard kérdőívet használt, azaz a különböző országokban a feltett kérdések teljesen megegyeztek. Az összehasonlítás azonban csak korlátozott mértékben vihető végig, mivel éppen a tanulmányunk tárgyát firtató kérdést, azaz az állampolgárság megszerzésének szándékát csak egy országban kérdezték meg (ez a kérdés opcionális volt). Így a nemzetközi összehasonlítást Spanyolországra vagyunk kénytelenek szűkíteni, ahol Madridban és Barcelonában zajlott a kérdezés, és három bevándorló csoportot vizsgáltak: marokkói, ecuadori és az Andokból érkezett dél-amerikai mintákat.

A két kutatásunkban szereplő magyarországi migráns csoportok létszámát mutatja a következő táblázat.

1. táblázat

A bevándorló minta összetétele

	2009 Bevándorlók Magyarországon	2008 Localmultidem Multicultural Democracy and Immigrants' Social Capital in Europe
1 határon túli magyar	211	290
2 ukrán	206	-
3 kínai	200	249
4 vietnámi	200	-
5 török	223	87
6 arab	204	199
összesen	1244	825

Összességében a 2009-ben vizsgált hat migráns minta sikeresen mintázza a bevándorlók teljes csoportját. A kutatás célcsoportjai összességükben a harmadik országból érkező bevándorlók kétharmadát fedik le. Bár a 2008-as kutatás csak Budapesten zajlott, az ebből fakadó torzítás nem jelentős, hiszen a statisztikai adatok szerint a bevándorlók 80 százaléka Budapesten él.

A 2008-as kutatás kevesebb migráns célcsoportot ért el, de a kutatás nemzetközi jellege egyedülálló lehetőséget kínál a magyar helyzet nemzetközi összehasonlítására.

A honosításra vonatkozó nézetek

Tanulmányunkban a Magyarországon élő harmadik országbeli állampolgárok honosítással kapcsolatos vélekedéseit vizsgáljuk, illetve arra keressük a választ, hogy az állampolgárság megszerzése hogyan illeszkedik a migránsok szélesebb értelemben vett migrációs stratégiáiba. Elemzésünkben egyrészt a teljes bevándorló mintán vizsgáljuk a honosításra vonatkozó véleményeket és ezek szociológiai és kognitív hátterét, illetve ezzel párhuzamosan a kutatásba bevont különféle migráns csoportok szerint is megnézzük az eltérő attitűdöket.

Első lépésben érdemes megnéznünk, hogy hogyan vélekednek a megkérdezettek a honosítás lehetőségéről, és mekkora azoknak az aránya, akik élni kívánnak ezzel a lehetőséggel. Mivel a kérdés szerepelt mindkét vizsgálatunkban, érdemes összevetnünk ezek eredményeit.

2. táblázat

*A magyar állampolgárság megszerzéséről vallott nézetek, százalék**

	2009 bevándorlók Magyarországon		2008 Local/multidem Multicultural Democracy and Immigrants' Social Capital in Europe	
	százalék	N	százalék	N
igen, szeretne megszerezni	46,4	516	30,0	181
igen, de csak akkor, ha nem veszíti el a jelenlegi állampolgárságát	32,8	365	31,2	188
nem kívánja megszerezni	20,8	232	38,8	233
összesen	100,0	1113	100,0	602
NT/NV	(10,5)	(131)	(11,6)	(79)

* Elemzésünkben a válaszalternatívákat kétféle összevonásban is vizsgáljuk majd. Az egyik szerint az első két kategóriát együtt kezelve tekintettük a honosítás pozitív szándékának, szemben a harmadikkal, akik nem kívánnak élni ezzel a lehetőséggel. A másik szerint csak azt nézzük, hogy a honosítók körében vannak, akik mindenképpen meg kívánják tartani az eredeti állampolgárságukat, mások nem ragaszkodnak hozzá vagy szívesen lemondanak róla.

A 2009-ben zajlott kutatásunk szerint a megkérdezett harmadik országbeli állampolgárok döntő többsége élni kíván a honosítás jogintézményével. Ezt jelzi, hogy mindössze a megkérdezettek egyötöde nyilatkozott úgy, hogy nem kíván élni a lehetőséggel. A többiek közel 60 százaléka feltétel nélkül az állampolgárság megszerzését tűzte ki céljául, míg a maradék azzal a feltétellel, ha lehetősége nyílna a kettős állampolgárságra, azaz eredeti állampolgársága megtartására.

Az eredmények értékelésekor azonban érdemes megszorító megjegyzésekkel élnünk. Egyrészt figyelembe kell venni, hogy a két kutatásunk nem közvetlenül a kérdés mélyebb elemzését tűzte ki céljául, és mindössze egy kérdés irányult arra, hogy megtudjuk, mit gondolnak a megkérdezettek az állampolgárság megszerzéséről. Ez pedig jelentős bizonytalanságot is magában hordoz. Ezt tükrözi az is, hogy az azonos kérdésre érkezett válaszok jelentősen eltérnek a 2008-as és 2009-es vizsgálatban. Az egy évvel korábban zajlott kutatás során ugyanis sokkal többen vélekedtek úgy, hogy nem kívánnak élni a honosítással, és ennek megfelelően azok aránya, akik állampolgárságot kívánnának szerezni, jóval alacsonyabb volt. Az eltérések persze fakadhatnak kutatás-módszertani okokból. Egyrészt a 2008-as vizsgálat csupán a fővárosra terjedt ki, bár ez a migránsok területi elhelyezkedését figyelembe véve nem lehet meghatározó jelentőségű az eltérések magyarázatában. A különbségek fakadhatnak mintavételi különbségekből, nevezetesen a hólabdás mintavétel módszertani torzításaiból. Ha ez igaz, és ha figyelembe vesszük, hogy a második vizsgálat során sokat finomítottunk az eljárásom, akkor inkább az tűnik reálisnak, ha a 2009-es adatokat tekintjük megbízhatóbbaknak. Végül fontos különbség, hogy a 2008-as kutatás koncepciója nem zárta ki, hogy a vizsgált mintákban szerepeljenek másodgenerációs bevándorlók (akik már értelemszerűen állampolgárok) vagy első generációs, de már állampolgárságot szerzett bevándorlók. És bár a 2. táblázatban ezeket a válaszadókat kiszűrtük, ez a mintaválasztási szempont is szerepet játszhatott abban, hogy az adatok ilyen jelentős különbséget mutatnak.

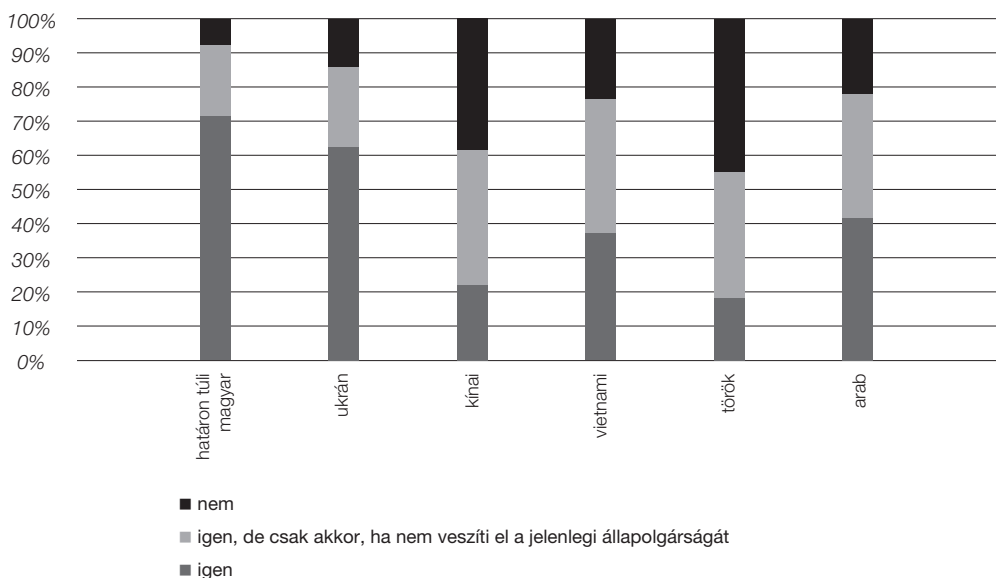
Végül érdemes rámutatnunk arra a szembetűnő eltérésre is, ami a honosításra vonatkozó hivatalos statisztikák és tényadatok¹, illetve a mi kutatásunkban megmutató, a honosítás iránti érdeklődés között megmutatkozik. Látható, hogy ha a szándékok szerint vizsgáljuk a honosítás iránti igényt, óriási mértékben megnő azoknak a száma, akik valamilyen formában szeretnének magyar állampolgárságot kapni. Ehhez képest sokkal szerényebb azoknak a száma, akik valóban meg is szerzik a magyar állampolgárságot. Ezt azonban nem feltétlenül kell ellentmondásként vagy hibás adatként értékelni. A migránsok tervei ugyanis még sokkal képlekenyebbek és bizonytalanabbak, az attitűdökből következő tényleges cselekvést pedig a mi adatainkból nem lehet rekonstruálni. Annyi azonban bizonyos, hogy az adatok nagyfokú nyitottságot és pozitív viszonyulást sejtetnek a bevándorlók részéről a magyar állampolgárság iránt. Ha pedig ez igaz, akkor ezt úgy is értelmezhetjük, mint Magyarország számára könnyen elérhető értékes „humán erőforrást”, amelyből, ha helyesen gazdálkodunk vele, jelentős haszna származhat a befogadó országnak.

¹ Lásd Sárosi Annamária tanulmányát a kötet 101–126. oldalán.

Mivel a 2009-es teljes minta együttes vizsgálata reprezentativitási kérdéseket is felvet, érdemes megnéznünk kutatási almintánként is a honosításról vallott nézetekben megmutatózó különbségeket. A vizsgált hat etnikai csoport vélekedése az állampolgárság megszerzéséről a következőképp alakult 2009-ben:

1. ábra

A magyar állampolgárság megszerzése iránti igény, migráns csoportonként 2009-ben, százalék

Az állampolgárság megszerzése tekintetében a 2009-ben vizsgált hat vizsgált migráns csoport kimutathatóan eltérő stratégiákat követ. A határon túli magyarok és az ukránok döntő többsége (76, illetve 60 százaléka) kíván magyar állampolgárságot szerezni, és további 20 százaléuk gondolkozik a kettős állampolgárságban². Ezek az arányok egyben visszajelzik az állampolgárság megszerzésére vonatkozó hivatalos statisztikákat is.

A vietnamiak és az arabok sokkal távolságtartóbbak, hiszen mintegy 40 százaléuk szeretne magyar állampolgárságot, és ugyancsak 40 százalék körül gondolkoznak kettős állampolgárságban. Viszont a kínaiak és a törökök nem érzik lezártnak migrációs karrierjüket, hiszen sokan visszautasítják a magyar állampolgárság gondolatát, és a kettős állampolgárság sem túl vonzó számukra.³

Ha a két vizsgálati időpont szerint hasonlítjuk össze az egyes bevándorló mintákat, különösen három csoport esetében tapasztalunk jelentős különbségeket. Egyrészt a határon

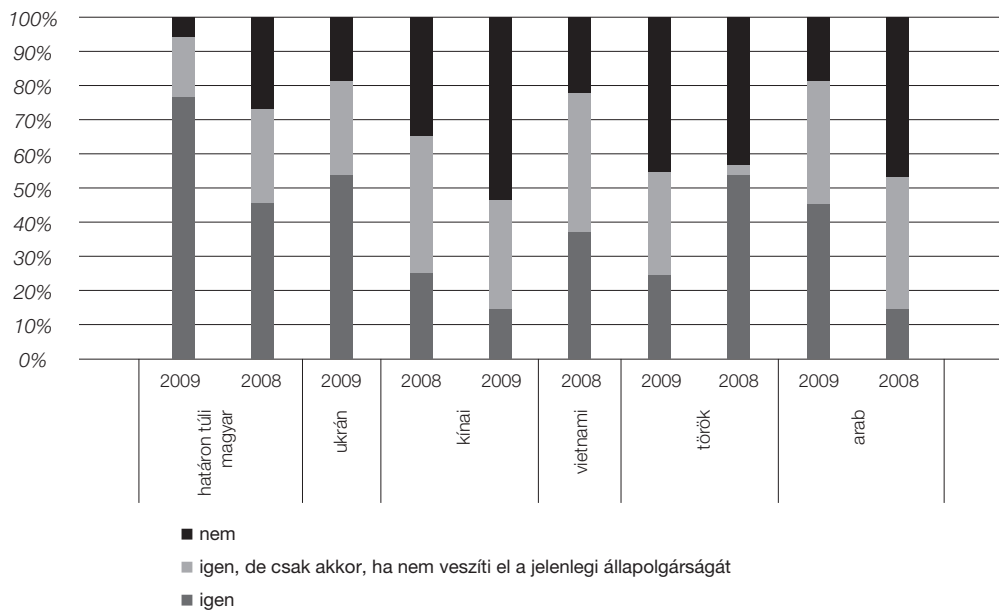
² Ez azonban inkább csak vágy, Ukrajna törvényei nem ismerik el a kettős állampolgárság intézményét.

³ A török és kínai törvények nem teszik lehetővé a kettős állampolgárságot.

túli magyarok esetében: 2008-ban még jelentősnek mondható azoknak az aránya, akik nem kívánnak élni a honosítással, ami gyakorlatilag eltűnik 2009-re, és csupán abban látszik különbség, hogy valaki csak magyar állampolgárságra vágyik, vagy meg kívánja tartani az eredeti állampolgárságát is.⁴ A törököknél viszont a korábban kizárólag magyar állampolgárságban gondolkodók csoportja mintha kettévált volna, és egyre többen lettek olyanok, akik a kettős állampolgárságot preferálják. Az arab csoport esetében viszont éppen azoknak az aránya nőtt meg jelentősen, akik számára fontos a magyar állampolgárság, és radikálisan csökken azoknak az aránya, akik elutasítják a honosítás lehetőségét. A kínaiak esetében a változások nem jelentősek, legfeljebb mérsékelt elmozdulásról beszélhetünk az állampolgársággal élni nem kívánóktól a magyar állampolgárság iránt valamilyen formában érdeklődők felé.

2. ábra

A magyar állampolgárság megszerzése iránti igény, migráns csoportonként 2009-ben és 2008-ban, százaléék

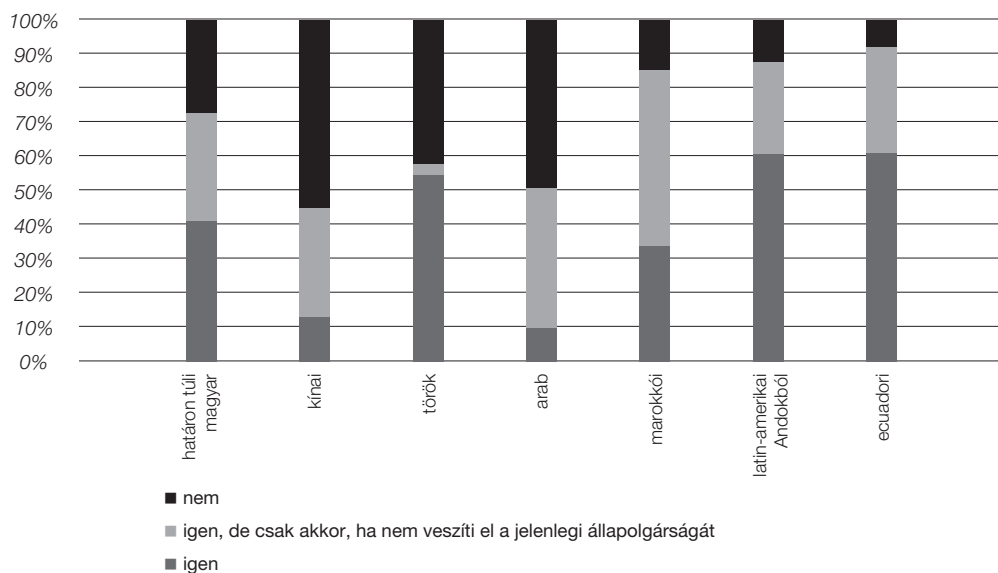
⁴ A határon túli magyarok esetében a különbségek abból is fakadhatnak, hogy a vizsgálati minták tagjai más országból érkeztek a két időpontban. Mivel a 2008-as vizsgálat nem zárta ki a már honosítottak megkeresését, a harmadik országból érkezett bevándorló kategóriájába értelemszerűen beletartoztak azok a Romániából érkező erdélyi magyarok, akik még Románia uniós csatlakozása előtt jöttek. Sőt az első vizsgálat mintáját főképp ilyen megkérdezettek alkották. Ezzel szemben, mivel a 2009-es kutatás kizárta a már honosítottak körét, a minta a Kárpátaljáról érkezett bevándorlók köréből került ki. Ebből számtalan különbség adódhatott, és nem csupán annyiban, hogy a két etnikai csoport nagyon különböző történeti, kulturális és gazdasági helyzettel jellemezhető, de annyiban is, hogy az erdélyi bevándorlók többsége Budapesten él, míg a kárpátaljai magyarok főképp a határhoz közel és vidéken (a mintaválasztás során ugyanis kizártuk a nagyvárosokban élőket). A mintaválasztásból fakadó különbségek kontrolljára azonban a két kutatás függetlensége miatt nincs lehetőségünk.

Végül érdemes megnéznünk, hogy a nemzetközi adatokban kimutathatóak-e különbségek a honosítás iránti igények tekintetében. Erre, ahogy ezt korábban jeleztük, a spanyol kutatás adatai állnak rendelkezésre. Első látásra feltűnik, hogy míg Magyarország esetében jelentős azoknak az aránya, akik nem kívánnak állampolgárságot szerezni, addig Spanyolország esetében – bármelyik almintát nézzük is – az arányuk elhanyagolható. Ez azt jelzi, hogy Spanyolország a bevándorlók számára mint migrációs célország határozódik meg, amely végleges és teljes integrációt jelent, s ennek jogi előfeltétele, hogy a Spanyolországot mint célországot kitűző bevándorlók spanyol állampolgárságot szerezzenek. Ha van különbség a különböző bevándorló csoportok között, az abban mutatkozik, hogy valaki kizárólag spanyol állampolgárságot kíván szerezni, vagy kettős állampolgárságra tart igényt.

Ezzel szemben Magyarország látható módon sokak számára csak tranzitország, és ebből kifolyólag a magyar állampolgárság megszerzése nem feltétlenül követelménye a Magyarországon való rövidebb vagy hosszabb időszakra szóló tartózkodásnak.

3. ábra

Az állampolgárság megszerzése iránti igény Magyarországon (Budapest) és Spanyolországban (Madrid és Barcelona), migráns csoportonként 2008-ban, százalék

A nemzetközi összehasonlítás ugyanakkor még egy fontos szempontra rávilágít, nevezetesen a latencia problémájára. Azok aránya ugyanis, akik nem tudják, hogy mit gondoljanak az állampolgárság megszerzéséről, vagy nem hajlandók válaszolni a kérdésre, Spanyolországban csupán 3 és 5 százalék között mozog, szemben Magyarországgal, ahol ez 10 százalék felett van. Úgy tűnik tehát, hogy a kérdés kapcsán megmutatózó válaszadói bizonytalanság vagy válaszadói rejtőzködés sokkal nagyobb Magyarországon, mint

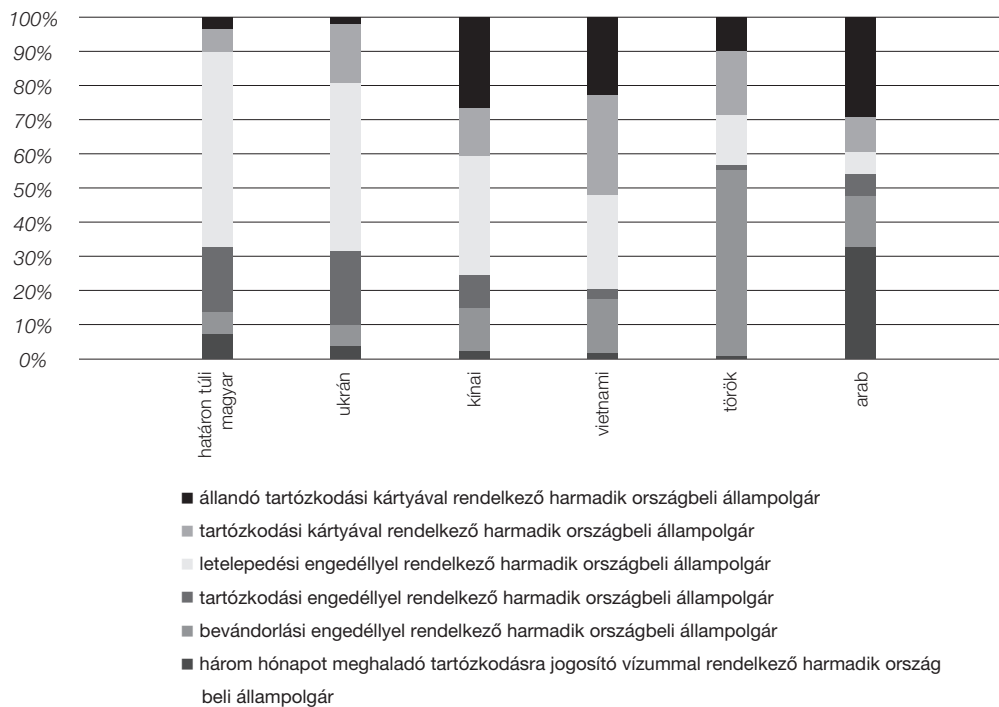
Spanyolországban. E mögött pedig számos dolog munkálhat, például a Magyarországon tartózkodó bevándorlók bizonytalansága hosszú távú terveikkel kapcsolatban, vagy éppen félelmek, hogy ezeket megosszák a kívülállókkal, legyen szó akár a hatóságokról, akár a nyilvánosságról, akár a kutatókról.

A honosítás szándékának adminisztratív és szociodemográfiai háttere

A migráns csoportok markánsan különböznek aszerint, hogy milyen engedéllyel tartózkodnak az országban. A határon túli magyarok és az ukrán bevándorlók többsége letelepedési engedéllyel rendelkezik, a kínaiak és a vietnamiak többsége vagy letelepedési engedéllyel, vagy (állandó) tartózkodási kártyával. A törökök többsége bevándorlási engedéllyel tartózkodik nálunk. Az arab országokból származó migránsok pedig legtöbbször három hónapot meghaladó, tartózkodásra jogosító vízummal vagy állandó tartózkodási kártyával rendelkeznek.

4. ábra

A Magyarországon tartózkodás engedélyének típusa 2009-ben, bevándorló csoportok szerint, százalék

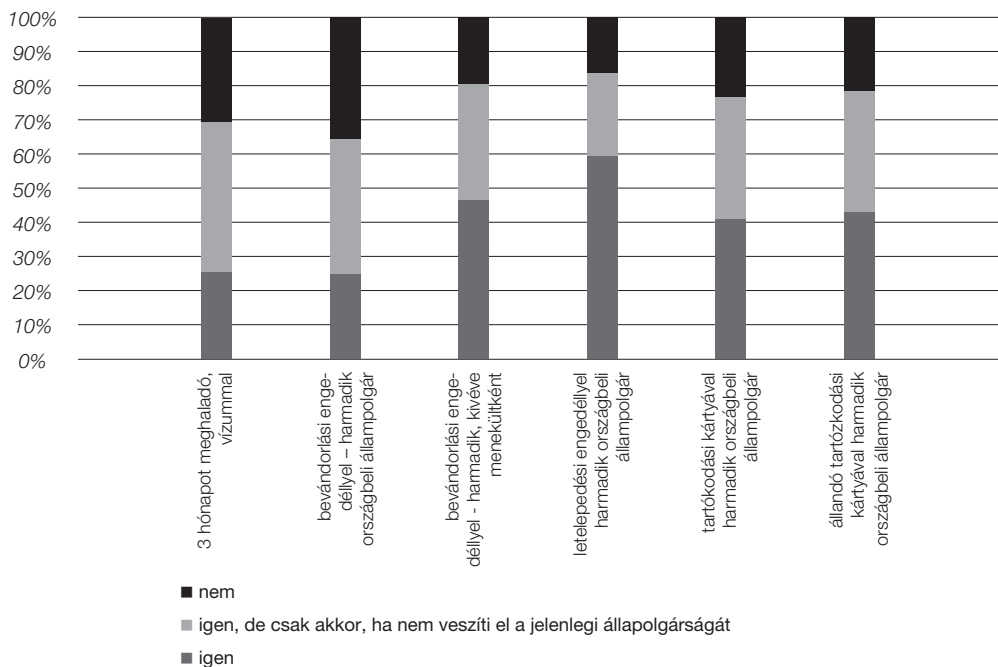

A megkérdezettek adminisztratív státusa gyenge összefüggést mutat azzal, hogy a későbbiekben szándékozik-e az illető a honosítási eljárással élni. Magyar állampolgársá-

got legtöbbször azok akarnak igényelni, akik letelepedési engedéllyel (62 százalék) vagy bevándorlási engedéllyel (50 százalék) tartózkodnak az országban, és harmadik országbeli állampolgárok. Az előbbi a határon túli magyarokat, az utóbbi pedig a törököket jellemzi inkább. Legkevésbé a 3 hónapot meghaladó vízummal rendelkezők gondolnak a honosításra, ami viszont inkább az arabok körében jellemző.

5. ábra

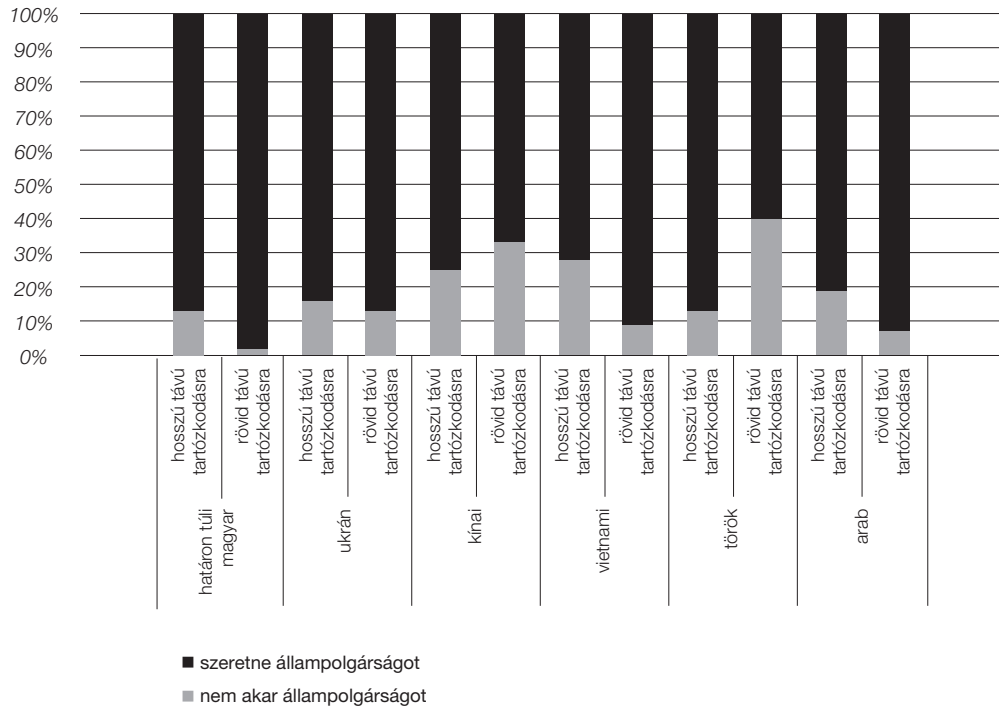
A Magyarországon tartózkodás engedélyének típusa és a honosítás szándéka 2009-ben, százalék

Az engedélyek különféle típusai csoportosíthatók abból a szempontból, hogy rövidebb vagy hosszabb tartózkodásra jogosítanak. Ez a szempont éppen az állampolgárság megszerzése tekintetében különösen fontos lehet. Ha a teljes vizsgált migráns populációt nézzük, nem találunk szignifikáns összefüggést a két tényező között, azaz az állampolgárság megszerzése iránti igény független attól, hogy ki milyen engedéllyel tartózkodik Magyarországon. Ha azonban etnikai csoportok szerint nézzük, a kép árnyaltabbá válik. Két csoport esetében valóban független a két tényező, nevezetesen a magyarországi ukránok és kínaiak esetében. Viszont az arabok, a törökök, illetve a vietnamiak és a határon túli magyarok esetében már kimutatható összefüggés. A következő ábra a tartózkodás rövidebb vagy hosszabb engedélyezése szerint, etnikai csoportonként mutatja a honosítás szándékát.

6. ábra

A tartózkodási engedély típusa és az állampolgárság megszerzésének szándéka, százalék

A határon túli magyarok, az arabok és a vietnamiak esetében az a trend, hogy minél inkább rendelkezik valaki rövid távra szóló tartózkodási engedéllyel, annál inkább szeretne állampolgárságot szerezeni. Ezekben az esetekben azt feltételezhetjük, hogy a tartózkodási engedély típusa valamennyire összefügg egy, már a megérkezés pillanatában végiggondolt migrációs stratégiával, nevezetesen hogy minél hamarabb megszerezze az illető a magyar állampolgárságot, azaz végleg letelepedjen az országban. Ezzel szemben a hosszú távú engedélyek azt jelezhetik, hogy valaki még vagy nem döntötte el, mit is szeretne csinálni a jövőben, vagy tudatosan átmenetinek tekinti a Magyarországi tartózkodást. (Persze az ábra azt is jól szemlélteti, hogy minden csoportban bőven – sőt többségben – vannak az olyanok, akik ugyan hosszú távú tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkeznek, de számítanak a magyar állampolgárságra.)

A törökök esetében viszont éppen a hosszú távra jogosító engedélyekkel rendelkezők körében mutatható ki nagyobb affinitás a honosításra. Itt a hipotézisük az lehet, hogy esetleg az ő helyzetük „befagyott”, és bár szeretnének véglegesen letelepedni, ez nehézkesen halad; ezért van az, hogy hosszabb távra szóló engedéllyel rendelkeznek.

A bevándorlók demográfiajellemzői meglepő módon alig befolyásolják a honosítási szándékot. Sem a bevándorlók neme, sem az életkora nem mutat erős összefüggést, és

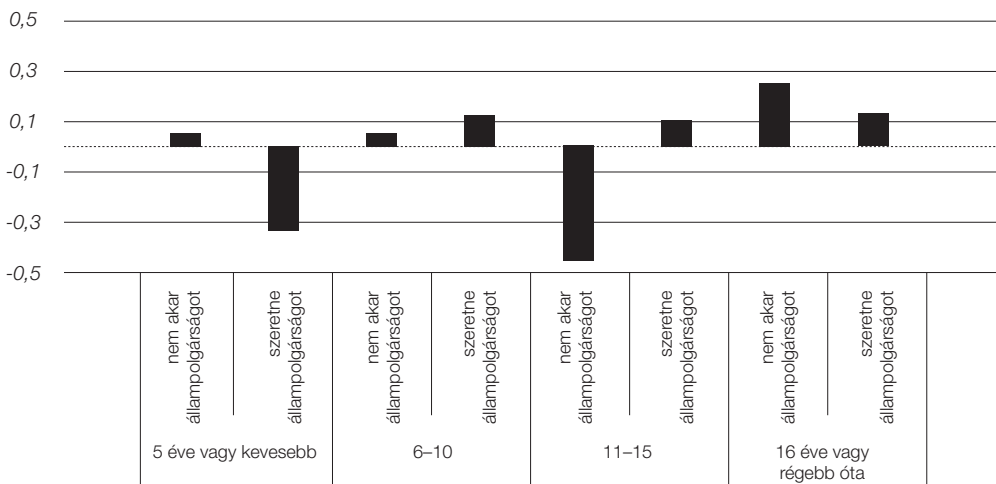
az sem befolyásolja jelentősen, hogy az illető kérelmezni kívánja-e a magyar állampolgárságot, hogy milyen régóta tartózkodik az ország területén. Finomabb összefüggések azért mégis kimutathatók. Így például a határon túli magyarok esetében a nők körében még erőteljesebb a honosítási szándék. Mivel az e csoportba tartozó nők közel 10 évvel idősebbek a férfiaknál, feltételezhetjük, hogy az idősebb, nyugdíjas, esetleg megözvegyült nők körében válik vonzóvá a Magyarországra való áttelepülés és a honosítás. Törökök esetében viszont a férfiak mutatnak nagyobb hajlandóságot a honosításra. Ennek a csoportnak az átlagéletkora 7 évvel idősebb, mint a nőké.

A határon túli magyarok esetében a fiatalok kevésbé gondolnak a honosításra, az ukránoknál viszont éppen a fiatalabbak szeretnék honosítani (az állampolgárság megszerzése azok körében népszerűbb, akik 5 évvel fiatalabbak az átlagnál).

Az, hogy ki mióta él Magyarországon, illetve, hogy hány éves kora óta tartózkodik az ország területén, alig mutat különbséget a honosítási szándékban. Ha azonban figyelembe vesszük a bevándorló státushelyzetét és státusmobilitását is, akkor a kép árnyalódik. Azok körében, akik viszonylag frissen érkeztek, az állampolgárságra számítható státushátterében vannak azokkal szemben, akik nem kívánnak végleg letelepedni és honosítani.

7. ábra

A migráció sikerességét mérő index* átlagértékei a tartózkodás időtartama és a honosítási szándéka szerint, faktorszóróátlag

* A fő komponensen az anyagi státust mérő index (a vagyontárgyakkal való ellátottság, a laksűrűség és az egy főre jutó jövedelem alapján), a globális elégedettség és a migráció előtti állapotokkal összehasonlított szubjektív életszínvonal szerepel.

Viszont azok a honosítani szándékozók, akik már legalább 6 éve, de kevesebb, mint 15 éve élnek Magyarországon, jobb helyzetben vannak, mint azok, akik nem szeretnék honosítani. A legrégebben Magyarországon élők körében ez az összefüggés megfordul: bár mindkét csoport relatíve jobb helyzetben van (ami persze összefügghet idősebb élet-

korukkal is), mégis azok tudnak beszámolni jobb státushelyzetről, akik nem kívánnak élni a magyar állampolgárság adta lehetőségekkel.

Kutatásunk során feltételeztük, hogy a bevándorlók családi háttere és életkörülményei befolyásolni fogják a honosítási szándékot. A családi státus esetében azonban ez az előfeltevés alig-alig igazolódott be. A honosítási szándék éppúgy jellemzi a házasságban élőket, mint az egyedülállókat vagy éppen elváltakat, illetve előzvegyülteket.

3. táblázat

A magyar állampolgárság megszerzéséről vallott nézetek és a bevándorló családi státusa, százalék

	nem akar állampolgárságot	szeretne állampolgárságot
házas vagy élettársi viszonyban	18,9%	81,1%
egyedülálló	24,7%	75,3%
elvált, özvegy	20,0%	80,0%
együtt	21,0%	79,0%

Etnikai csoportok szerint azonban a különbségek már jóval nagyobbak. Az arabok körében – függetlenül attól, hogy honosítani kíván-e vagy sem valaki – kiugróan magas az egyedülállók aránya. Ennek ellentéte a kínai és a vietnami bevándorlók csoportjai, akiknél a migráció dominánsan családi „vállalkozás”. A határon túlról érkezett magyarok és a törökök körében viszont éppen azok körében magas az egyedülállók aránya, akik nem kívánnak magyar állampolgárságot, a honosítás iránt pedig azok érdeklődnek inkább, akik házasok vagy élettársi kapcsolatban élnek. E két csoport esetében feltehetően a honosítás szándéka válik családi stratégiává. (lásd 4. táblázat)

Miután megnéztük az állampolgárság megszerzésére vonatkozó nézeteknek a bevándorlók jogi státusával, illetve a demográfiai jellemzőivel való összefüggéseit, érdemes sorra vennünk azokat a szociológiai szempontokat, amelyek szerepet játszhatnak a Magyarországon tartózkodó harmadik országból érkezett migránsok végleges letelepedésében és állampolgárrá válásában.

A szempontokat csoportosíthatjuk abból a szempontból, hogy inkább az állampolgárság megszerzésének szándékát erősíti vagy gyengíti. Az előbbit „húzó” tényezőknek nevezhetjük, az ellenkezőjét „toló” tényezőknek. Az ellentétes irányú tényezők tetten érhetők az egyéni migráns karrierekben éppúgy, mint a befogadó ország nyújtotta lehetőségekben. A vonzásoknak és tasztításoknak lehet kognitív és affektív lélektani háttere.

4. táblázat

A magyar állampolgárság megszerzéséről vallott nézetek és a bevándorló családi státusa, etnikai csoportok szerint, százalék

		nem akar állampolgárságot	szeretne állampolgárságot
határon túli magyar	házas vagy élettársi viszonyban	36,4%	57,2%
	egyedülálló	45,5%	26,2%
	elvált, özvegy	18,2%	16,6%
	összesen	100,0%	100,0%
ukrán	házas vagy élettársi viszonyban	75,9%	68,1%
	egyedülálló	10,3%	18,8%
	elvált, özvegy	13,8%	13,2%
	összesen	100,0%	100,0%
kínai	házas vagy élettársi viszonyban	59,3%	50,8%
	egyedülálló	33,9%	35,2%
	elvált, özvegy	6,8%	13,9%
	összesen	100,0%	100,0%
vietnami	házas vagy élettársi viszonyban	66,7%	64,5%
	egyedülálló	27,8%	30,3%
	elvált, özvegy	5,6%	5,3%
	összesen	100,0%	100,0%
török	házas vagy élettársi viszonyban	29,7%	55,4%
	egyedülálló	57,8%	35,6%
	elvált, özvegy	12,5%	8,9%
	összesen	100,0%	100,0%
arab	házas vagy élettársi viszonyban	32,3%	44,9%
	egyedülálló	48,4%	44,9%
	elvált, özvegy	19,4%	10,1%
	összesen	100,0%	100,0%

Ezeket a szempontokat próbáljuk összefoglalni a következő táblázatban. A kérdőívben szereplő, az állampolgári státus megszerzését befolyásoló szociológiai és kognitív tényezők a következőképp illeszkednek a fenti csoportosításba:

		húzó tényezők (pull factor)	toló tényezők (push factor)
mikroszint: karrierszempont mint a végleges megtelepedés és integrációs stratégia motorja	személyes gazdasági, anyagi, érvényesülésbeli tényezők	lehetőség a sikerre, a végleges megtelepedés feltételeinek a megléte	kudarok, nehézségek, illetve átmeneti státus, más ország mint migrációs célország
makroszint: az ország kínálta lehetőségek vonzereje		objektív és szubjektív, Magyarország jó ország perspektívák	a Magyarország kínálta lehetőségek hiánya
személyes, családi szempontok		Magyarországon élő családtagok	a családtól való elszakíttóság
kulturális szempontok	kapcsolatrendszer nyelvtudás a befogadó közeg ismerete és az iránta való érdeklődés szokások és normák, kulturális életstílus	kulturális, vallási network nyelvtudás nyitottság, érdeklődés új dolgok iránti igény	a befogadó közeg ellenségessége, elutasítása, a társadalomban működő előítéletek és diszkrimináció a nyelvtudás hiánya szokások idegensége
személyes lélektani szempontok	migráns érzések, attitűdök identitásépítés és lelki beilleszkedés	céltudatosság kalandvágy, nyitottság önigazolás bizalom, elfogadás	fatalizmus gyökértelenségérzet, elégedetlenség bizalmatlanság, társadalmi távolság
instrumentális szempontok	az állampolgárság- megszerzésének politikai és bürokratikus keretei	támogató szervezetek	bürokratikus nehézségek

A továbbiakban a fenti tényezők mentén vizsgáljuk a bevándorló minta, illetve az egyes bevándorló etnikai csoportok tagjainak honosításra vonatkozó elképzeléseit.

A bevándorló elért foglalkozási státusa csak gyenge összefüggést mutat a honosítási szándékkal. Úgy tűnik, hogy az alkalmazotti státus, legyen szó fizikai vagy szellemi munkáról, felerősíti a honosítási szándékot. Akik viszont önállóak és egyszemélyes (vagy családi) vállalkozást vezetnek, kevésbé motiváltak az állampolgárság megszerzésében.

5. táblázat

A honosítási szándék és a bevándorló foglalkozási státusa, százalék

	nem akar állampolgárságot	szeretne állampolgárságot
önálló, egyedül	23,3%	76,7%
önálló, alkalmazottal	15,9%	84,1%
szellemi alkalmazott	9,7%	90,3%
értelmiségi alkalmazott	17,0%	83,0%
fizikai	9,3%	90,7%
együtt	16,1%	83,9%

Az etnikai csoportok mentén a fenti különbségek felerősödnek. A határon túli magyarok körében a honosítás iránt olyan átfogó igény mutatkozik, amely minden foglalkozási kategóriában megmutatkozik. A Magyarországon élő ukránok körében viszont a nagyobb vállalkozásokat működtető vállalkozók és a fehérgalléros alkalmazottak körében mutatkozik szinte teljes igény az állampolgárság megszerzésére, az értelmiség és a fizikai munkások körében ez jóval gyengébb. A kínaiak esetében a vállalkozói státus, legyen szó önálló családi vállalkozásról vagy alkalmazottakat foglalkoztató nagyobb cégekről, egyaránt a honosítás ellen szól. Leginkább még a fehérgalléros alkalmazottak körében mutatkozik igény a honosításra.

A több munkást is foglalkoztató vietnami vállalkozók körében viszont a túlnyomó többség honosítani szeretne. (A vietnamiak körében a honosítás általában is népszerűbb, mint a kínai bevándorlók körében.) Az arabok és a törökök közt viszont nem találtunk különbséget a foglalkozások mentén.

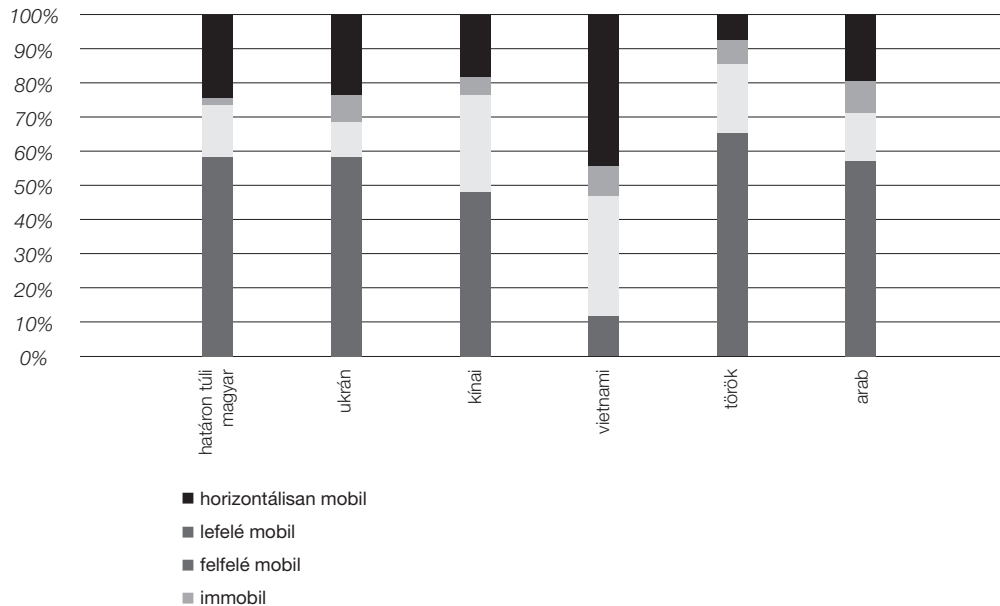
Az elért foglalkozási státust annak fényében is érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen pályáivet ír le az anyaországban korábban elért foglalkozási státushoz képest. Ez lényegében egy foglalkozási mobilitási kategóriarendszerben írható le: beszélhetünk felfelé tartó mobilitásról, ahol a migráció státusemelkedést eredményezett a kérdezett foglalkozási pozíciójában, és van lefelé tartó foglalkozási mobilitás. Egyeseknek nem változott a foglalkozási státusa, ezt nevezük immobilitásnak, másoknak változott ugyan a foglalkozási helyzete, de ez nem jelentett hierarchikus emelkedést vagy zuhanást. Ezt hívtuk horizontális mobilitásnak.

A migráció egyik bevándorló csoport esetében sem jár markáns státusvesztéssel, hiszen a lefelé mobilok aránya sehol nem éri el a 10 százalékot. A vietnamiak kivételével valamennyi migráns csoportra jellemző, hogy többségük Magyarországon is megőrizte anyaországbeli foglalkozási státusát. A vietnamiak számára igazi új élet kezdődött Magyarországon, közel 40 százalékuk emelte foglalkozási státusát, és valamivel több, mint

40 százalékuk úgy váltott foglalkozást, hogy közben státuszpozíciója nem változott (horizontális mobilitás). A felfelé mobilitás a többi migráns csoporthoz képest a kínaiak és a törökök esetében viszonylag magas, viszont a törökökre egyáltalán nem jellemző a horizontális mobilitás.

8. ábra

Mobilitási karrier az új hazában, migráns csoportonként, százalék

A honosítási szándék vonatkozásában gyenge, de kimutatható összefüggés figyelhető meg a kérdezettek foglalkozási mobilitási pályájával. Érdekes módon éppen azoknál gyengébb a honosítás iránti vágy, akik vagy felfelé vagy lefelé, de jelentős státuszváltozáson mentek keresztül. Ezzel szemben, ahol a foglalkozási státusz vagy nem változott, vagy nem eredményezett hierarchikus elmozdulást, ott az állampolgárság megszerzésének igénye felerősödik.

A sikeresebb bevándorlókarrierok vagy kudarcok egyaránt a migráció átmenetiségét erősítik, és a honosítás ellen hatnak. Ez jellemzi a kínai és a vietnami bevándorlókat, akik körében a honosítást főképp azok preferálják, akiknek a foglalkozási karrierje nem változott vagy csak jellegében módosult a korábbi pályafutásához képest. A sikeresebb (vagy kudarcosabb) karriertörténetet felmutató bevándorlók viszont nem kötnék életüket Magyarországhoz, és nem szeretnének véglegesen megtelepülni. Ennek viszont épp az ellentéte figyelhető meg az ukránoknál, a törököknél és az araboknál, ahol a legsikeresebb bevándorlók gondolnak leginkább a honosításra.

6. táblázat

Mobilitási karrier és a honosítás iránti igény, százalék

	nem akar állampolgárságot	szeretne állampolgárságot
immobil	16,3%	83,7%
felfelé mobil	25,0%	75,0%
lefelé mobil	24,1%	75,9%
horizontálisan mobil	10,3%	89,7%
együtt	17,3%	82,7%

7. táblázat

Mobilitási karrier és a honosítás iránti igény az etnikai csoportok szerint, százalék

		nem akar állampolgárságot	szeretne állampolgárságot
határon túli magyar	immobil	6,3%	93,7%
	felfelé	0,0%	100,0%
	lefelé	0,0%	100,0%
	horizontális	4,8%	95,2%
	együtt	4,8%	95,2%
ukrán	immobil	13,8%	86,2%
	felfelé	20,0%	80,0%
	lefelé	28,6%	71,4%
	horizontális	23,8%	76,2%
	együtt	17,5%	82,5%
kínai	immobil	29,7%	70,3%
	felfelé	40,9%	59,1%
	lefelé	100,0%	0,0%
	horizontális	18,2%	81,8%
	együtt	30,1%	69,9%
vietnámi	immobil	18,2%	81,8%
	felfelé	42,9%	57,1%
	lefelé	50,0%	50,0%
	horizontális	3,1%	96,9%
	együtt	23,4%	76,6%

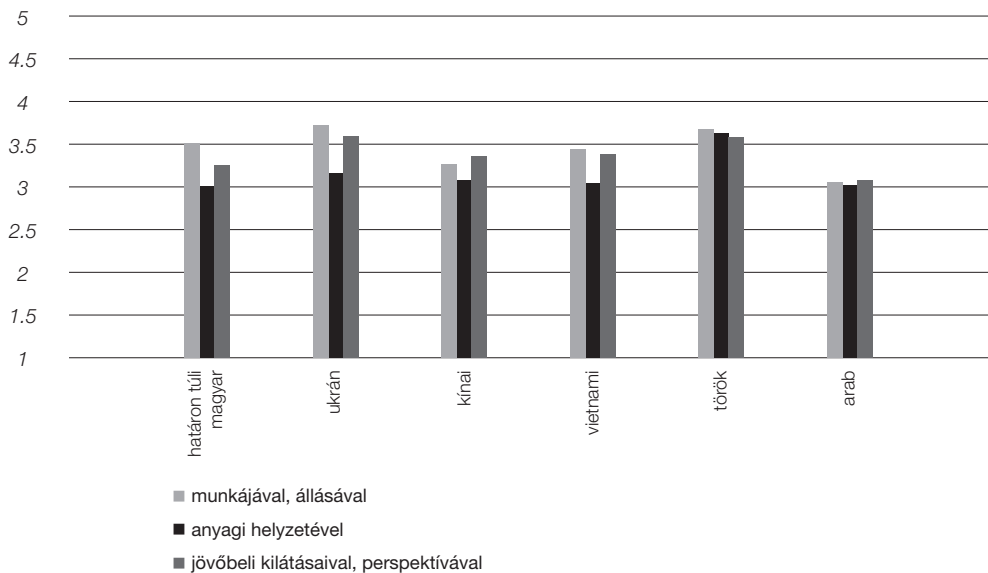
		nem akar állampolgárságot	szereitne állampolgárságot
török	immobil	25,0%	75,0%
	fel felé	7,7%	92,3%
	le felé	20,0%	80,0%
	horizontális	0,0%	100,0%
	együtt	20,0%	80,0%
arab	immobil	10,3%	89,7%
	fel felé	0,0%	100,0%
	le felé	25,0%	75,0%
	horizontális	11,1%	88,9%
	együtt	10,2%	89,8%

A kutatás során nem csupán a bevándorlók foglalkozási karrierjének rekonstrukciója volt a cél, arra is kíváncsiak voltunk, hogy mennyire érznek elégedettséget a migránsok a migráció teremtette új életkörülményeikkel. Ötfokú skálán kellett megítélniük a válaszadóknak, hogy mennyire elégedettek a magyarországi állás- és munkakörülményeikkel, anyagi és lakáshelyzetükkel, valamint jövőbeli kilátásaikkal. Ezután mindezt összevetettük a honosítási szándékaikkal.

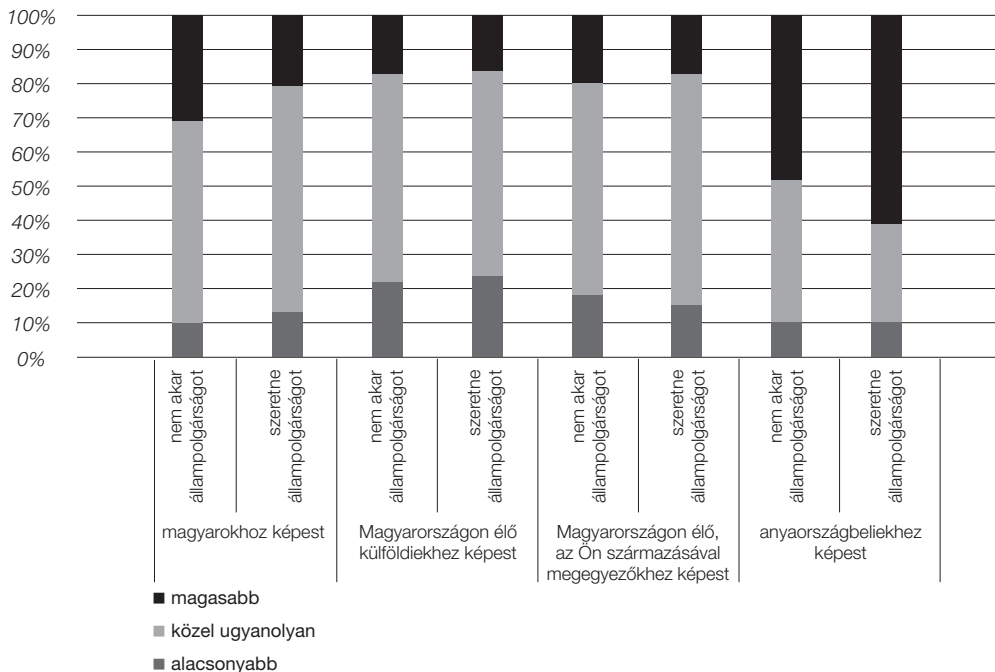
Az eredményeink azt jelzik, hogy az állampolgárság-megszerzés szándéka nem függ a bevándorlók elégedettségétől, azaz független attól, hogy az emberek hogyan ítélik meg a migráció egzisztenciális következményeit. Legfeljebb annyi összefüggés figyelhető meg, hogy a honosítani szándékozó határon túli magyarok valamivel elégedettebbek a munkájukkal és állásukkal, mint a többiek, az arabok pedig kevésbé. Az arabok és a kínaiak kivételével a többi etnikai csoport tagjai anyagi helyzetükkel is kicsit elégedettebbek. A vietnamiak, akik szeretnének honosítani, inkább elégedettek a jövőbeli kilátásaikkal. Az arabok viszont inkább elégedetlenek ezzel, miként a munkalehetőségeikkel is. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ezek a különbségek nem a honosítás szerint alakulnak, hanem az etnikai csoportok mentén:

Önmagában is érdekes, de a migráció megítélésében különös jelentőséget kaphat az, hogy a migránsok mit tekintenek vonatkoztatási csoportnak, amikor a migráció anyagi sikerességét megítélik. A vonatkoztatási csoport kérdése jelentheti az első jelzést a különböző migráns csoportok társadalmi beágyazottságáról. Azt feltételezzük, hogy azok a migránsok, akiknek referenciacsoportját a magyarok jelentik, jobban integrálódtak a befogadó ország társadalmába, mint azok, akik számára akár a saját diaszpóra tagjai, akár az anyaországbeliek jelentik az összehasonlítási alapot. Ez pedig összefügghet a honosítás szándékával.

9. ábra
Elégedettségérzet, migráns csoportonként, ötfokú skálaátlag

10. ábra
Az anyagi sikeresség megítélése különböző csoportokhoz képest, a honosítás szándéka szerint, százalék

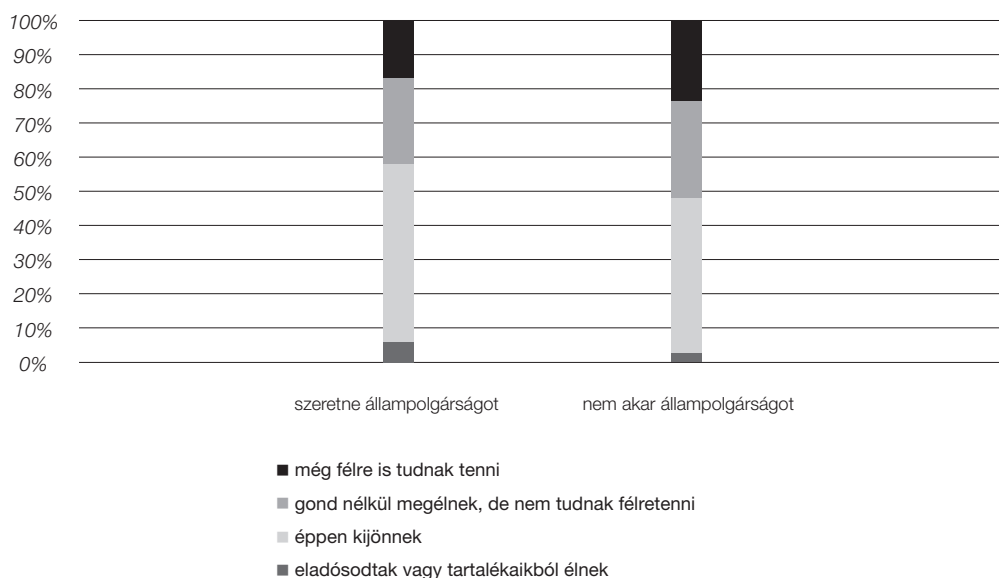
Az eredményeink azonban cáfolni látszanak ezt a hipotézisünket. Bár igaz az, hogy a befogadó ország polgáraihoz képest karrierjüket a bevándorlók anyagilag sikeresnek látják, és különösen nagy emelkedést érzékelnek az anyaországbeli honfitársaikhoz képest, ez azonban szinte semmi összefüggést nem mutat a hosszú távú megtelepedéssel és az állampolgárság megszerzésének a szándékával. Legfeljebb csak abban van gyengébb összefüggés, hogy a honosítani szándékozók a szülőhazájuk polgáraihoz képest kicsit felülértékelik anyagi sikerüket.

Ha etnikai csoportok szerint is megnézzük, azt látjuk, hogy a kínaiak, a vietnamiak az arabok, és – meglepő módon – a határon túli magyarok csak az anyaországbeli honfitársaikat tekintik viszonyítási alapnak. Az ukránok számára a Magyarországon élő migráns csoportok tagjai jelentik a legfontosabb viszonyítási pontot, de az anyaországbeli honfitársaik és a magyarországi magyarok is fontosak számukra ebből a szempontból. A törököknek viszont csak a magyarországi magyarok jelentik a referenciacsoportot, amikor az életszínvonalukat megítélik.

Az anyagi státusra más módon is rákérdeztünk. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezett migránsok jelenlegi anyagi helyzetüket mennyire tartják jónak, és gond nélküli életet tudnak-e biztosítani maguknak, vagy ellenkezőleg, eladósodtak, illetve a korábban felhalmozott tartalékaikra szorulnak. Ha ebből a szempontból nézzük a honosítás szándékát, azt látjuk, hogy azoknak a körében, akik honosítási terveket szőnek, a rosszabb anyagi helyzetben lévők felülreprezentáltak. Azok viszont, akik nem tervezik az állampolgárság megszerzését, valamivel jobb egzisztenciális helyzetről tudósítanak.

11. ábra

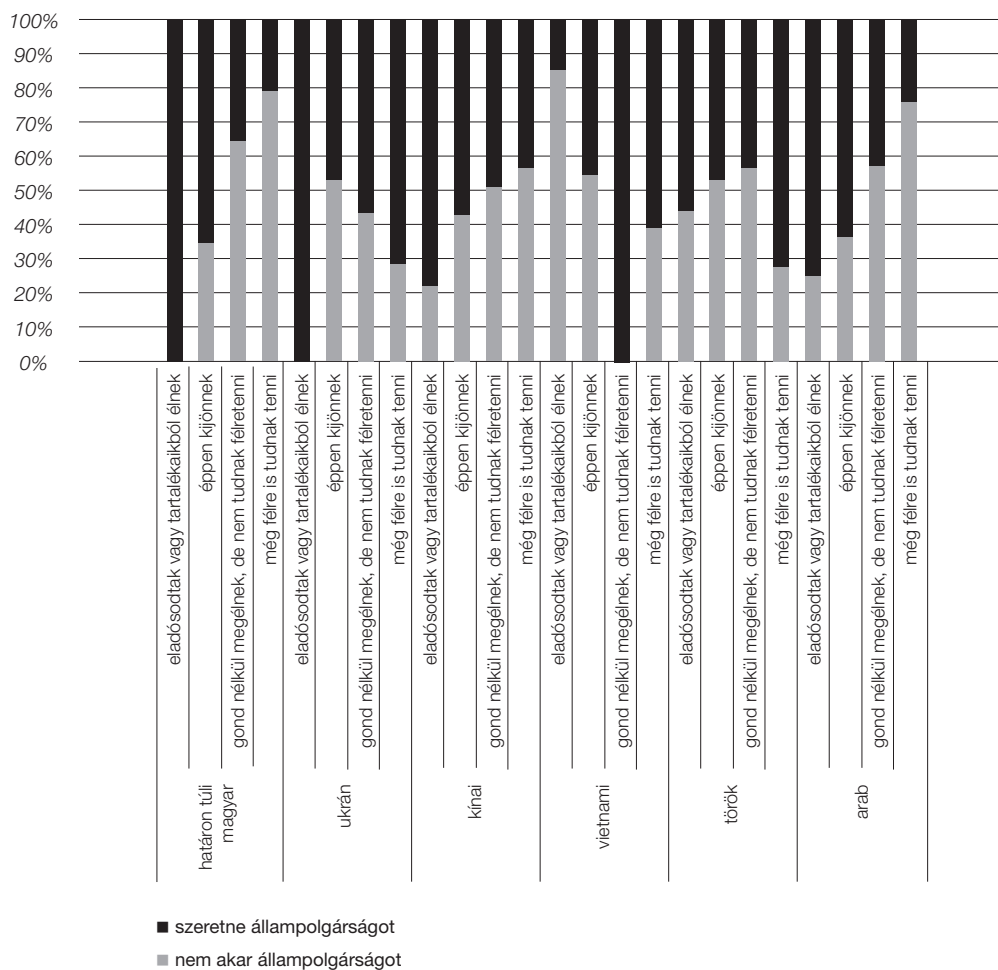
Az anyagi helyzet jellemzése a honosítás szándéka szerint, százalék

Ez a tendencia a legtöbb bevándorló csoportra igaz: a határon túli magyarok, a kínaiak és az arabok körében teljesen egyértelműen, a törökök esetében azzal a megszorítással, hogy a legjobb anyagi helyzetben élők körében a honosítani szándékozók aránya megnő. Ahol viszont a trend megfordul, azok az ukránok és a vietnamiak. Náluk éppen a jobb anyagi helyzetben lévők mutatnak nagyobb affinitást az állampolgárság megszerzése iránt.

12. ábra

Az anyagi helyzet jellemzése a honosítás szándéka szerint, bevándorló csoportonként, százalék

A migráció motivációs háttere, jövőkép és honosításszándék

Amikor a honosítás szándéka mögött a migrációs stratégiák sajátos vonásait véljük felfedezni, mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy kimutatható-e összefüggés a migrációt mozgató különféle motivációk és a végleges megtelepedés szándéka, az állampolgárság megszerzésének igénye között. Ezt már csak azért is érdemes megtennünk, mert a kutatás külön figyelmet szentelt a migráció motivációinak feltérképezésére. A kérdőíves interjú során rákérdeztünk, milyen szempontok játszottak közre, hogy az illető elhagyta a hazáját, és milyen szempontok vezérelték, amikor Magyarországot választotta célországnak. A felsorolt szempontok egyaránt megfogalmaztak toló, „push” és húzó, „pull” tényezőket. A szülőföld elhagyását motiválhatták az anyaországbeli rossz körülmények (álláshiány, egzisztenciális nehézségek vagy közvetlen diszkrimináció), de befolyásolhatták személyes, családi tényezők, vagy éppen a lelki elégedetlenség, illetve a kalandvágy. A távozást külső tényezők is befolyásolhatták, például, hogy hívták valahova dolgozni, vagy állásajánlatot kapott, vagy egyszerűen a barátait, rokonait követte valaki. Hogy Magyarországot választotta célországnak, befolyásolhatták személyes korábbi tapasztalatok, létező kapcsolatok, konkrét ajánlatok vagy egyszerűen az ország iránt megmutatkozó kíváncsiság és érdeklődés. Megnéztük, hogy a honosítás mögött fellelhető-e egy körülhatárolható sajátos motivációs rendszer, és ez beleilleszhető-e egy megkülönböztetett migrációs stratégiába, amely Magyarországot célországnak határozza meg.

A kérdés tisztázásához egy regressziós magyarázó modellt alkottunk, amely azt vizsgálja, hogy a különböző szempontok mennyire játszanak szerepet abban, hogy valaki honosítani szeretne, vagy sem. A következő táblázat ennek a modellnek az eredményeit foglalja össze.

Úgy tűnik, hogy a honosítás szándéka azok körében a legerősebb, akiket Magyarországhoz erős érzelmi szálak, személyes és családi kapcsolatok, illetve korábbi személyes élmények fűzték. Ennek jele, hogy az állampolgárság megszerzése iránt elkötelezett bevándorlók Magyarországon mint migrációs célországban kifejezett perspektívát láttak, már létező családi kapcsolatok fűzték őket az országhoz, és személyesen is jártak itt korábban. Ehhez képest a migrációt mozgató egzisztenciális szempontok, munka- és tanulási lehetőségek, vállalkozói motivációk és személyre szóló állásajánlatok csak másodlagos szerepet játszanak a végleges letelepedésben és az állampolgárság megszerzése szándékában. Természetesen megjelenik a „push” tényező is, hiszen azok, akik véglegesen meg kívánnak telepedni az országban, sokszor kényszerűségből hagyták el a szülőhazájukat, és megjelenik a gazdasági mozgatórugó is, hiszen – bár gyengén – a szülőföld rossz gazdasági helyzete és a nem megfelelő munkaerő-piaci lehetőségek is befolyásolják a honosítás szándékát.

Az állampolgárság megszerzésén gondolkodók attitűdjét legkevésbé az a szempont befolyásolta, hogy Magyarországról könnyebben lehetne más országba továbbmenni, vagy hogy kalandvágy fűtötte volna a migránst, illetve, hogy konkrét állásajánlatot kapott volna az országban.

8. táblázat

A honosítás szándékának bináris regressziós modellje a bevándorlás motivációja szerint

	Wald	Sig.	Exp. (B)
nem volt munkája, nem tudott megfelelő állást találni, egzisztenciát teremteni	5,096	,024	1,898
családi, párkapcsolati okok	12,942	,000	2,059
tanulmányi okok	3,533	,060	1,457
etnikai vagy más diszkrimináció miatt vagy más okból menekült	5,013	,025	4,315
állásajánlatot kapott	,662	,416	1,193
kalandvágyból, világot akart látni	,115	,734	1,074
rokonok, barátok, ismerősök hívták	,274	,601	1,104
korábban már járt itt	4,824	,028	2,058
sok jót hallott az országról	,862	,353	,852
hívták családi gazdaságba dolgozni	4,117	,042	,618
vállalkozást akart itt beindítani	,002	,968	1,008
itt látott perspektívát	26,855	,000	2,515
Magyarországról könnyebben tud továbbvándorolni	,536	,464	,830
constant	7,588	,006	1,664

Az egész migráns mintára érvényes tehát az a megállapítás, hogy az állampolgárság megszerzése iránti igény mögött, a bevándorlás okai között leginkább a családi és párkapcsolati okok, a Magyarországgal kapcsolatos személyes tapasztalatok és az anyaországból való kényszerű távozás játsszák a legfontosabb szerepet. Ugyanakkor, a különféle etnikai csoportok esetében a motivációk sajátos kombinációját is felfedezhetjük.

A határon túli magyarok elhatározásában fontos szerepet játszanak a szülőhazájukban magyar etnikai hovatartozásuk okán megélt különféle hátrányok éppúgy, mint a fiatalabbakat jellemző tanulmányi célok, illetve egyfajta vállalkozói hajlandóság. Az Ukrajnából érkezőknél viszont a baráti vagy rokoni személyes kapcsolatok, illetve a Magyarország által felkínált lehetőségek és a jó perspektíva játsszák a meghatározó szerepet a honosítás elindítása tekintetében. A kínaiak körében – ahol pedig a honosítás kevésbé népszerű – úgy tűnik, hogy a fiatalabbak számára megnyíló tanulási lehetőségek és biztató perspektívák játsszák a döntő szerepet abban, ha valaki mégis az állampolgárság megszerzésében látja a jövőjét. A vietnamiak körében viszont főképp a családi gazdaság hosszú távú céljai és a személyes párkapcsolati okok befolyásolják a honosításról alkotott véleményeket. A törökök esetében főképp a tanulmányi okok, a rokoni-baráti kapcsolatok és az országról alkotott pozitív kép játsszák a meghatározó szerepet, míg az arabok esetében a tanulmányi és párkapcsolati okok magyarázzák a honosításra vonatkozó nézeteket.

9. táblázat

*Az állampolgárság megszerzése céljának bináris regressziós modellje a bevándorlás motivációja szerint, bevándorló csoportonként**

	határon túli magyar	ukrán	kínai	vietnami	török	arab
nem volt munkája, nem tudott megfelelő állást találni, egzisztenciát teremteni						
családi, párkapcsolati okok				x		x
tanulmányi okok	x		x		x	x
etnikai vagy más diszkrimináció miatt vagy más okból menekült	x					
állásajánlatot kapott						
kalandvágyból, világot akart látni	x					
rokonok, barátok, ismerősök hívták		x			x	
korábban már járt itt						
sok jót hallott az országról		x				x
hívták családi gazdaságba dolgozni				x		
vállalkozást akart itt beindítani	x					
itt látott perspektívát		x	x			
Magyarországról könnyebben tud továbbvándorolni						
Nagelkerke R Square	,327	,316	,206	,168	,209	,304

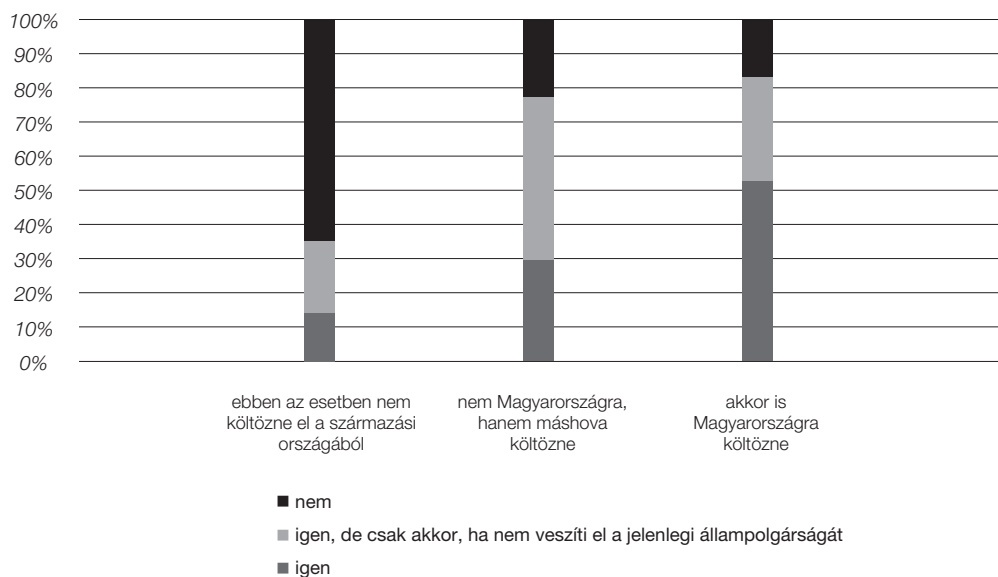
*Az X az erős összefüggéseket jelöli.

Itt érdemes megemlítenünk, hogy a kettős állampolgárság megszerzése mint a honosítás preferált módja főképp a határon túli magyarok, az ukránok és a kínaiak körében népszerű. Az otthoni elégtelen munkalehetőségek, illetve a magyar munkaerő-piaci lehetőségek okán bevándoroltak körében is a kettős állampolgárság tűnik a leginkább preferáltnak. Ez ugyanis nem szakítja el a migránst a szülőhazától, és mind a befogadó ország, mind pedig a küldő ország részét képezi a bevándorló hosszú távú életstratégiájának. Ha viszont valakit (főképp a határon túlról érkezett magyarokat) családi vagy párkapcsolati okok vezérelnek az elvándorlásban, ők, ha el is vesztik eredeti állampolgárságukat, honosítani szeretnének. Ez érvényes az ukránokra is, akik már jártak korábban az országban, és rokonaik vannak Magyarországon. Az a kínai, aki otthoni munka híján jött Magyarországra, nem preferálja a kettős állampolgárságot, ha viszont rokonok barátok hívták, akkor igen.

Azt is megnéztük, hogy a honosításról vallott elképzelések hogyan függnek össze a megkérdezettek jövőbeli terveivel.

13. ábra

Ha ezzel javítana az életkörülményein, akkor felmerülhet-e, hogy másik országba költözne, aszerint, hogy miképp vélekedik a honosításról, százalék

Meglepő módon a honosítás gondolata azoktól sem idegen, akik úgy gondolják, hogy Magyarország helyett esetleg más országban próbálnának szerencsét. Ez legalábbis egyfajta ambivalenciát sejtet: nem érzi még a migráns, hogy mindenképpen Magyarországon kell az eljövendő életét eltölteni, de azt sem gondolja feltétlenül, hogy mindenképpen túl kell lépnie Magyarországon. Feltehetően Magyarországot mint opciót, mint a későbbi életének egyik lehetséges helyszínét kívánja őrizni.

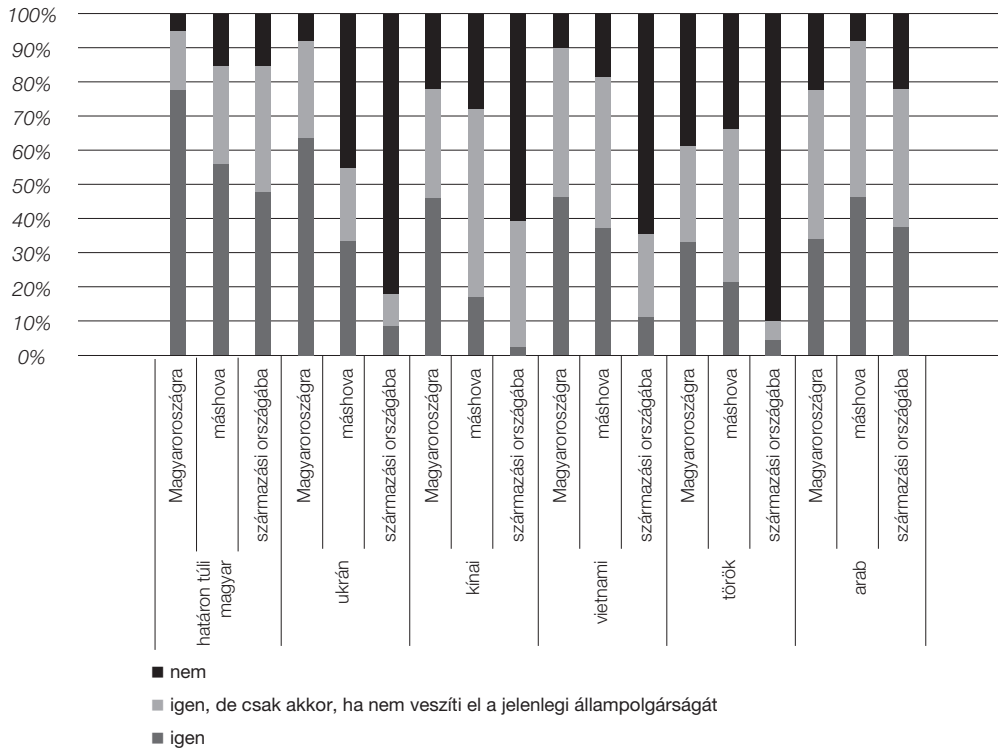
Az persze evidens, hogy azok körében, akik ismét Magyarországot választanak célországának, a honosítás elfogadott cél, azok körében viszont, akik inkább hazamennének szülőhazájukba, az állampolgárság megszerzése elveszti jelentőségét. Bár figyelemre méltó, hogy ez utóbbiak körében is relatíve népszerű marad a kettős állampolgárság lehetősége.

A határon túli magyarok, bárhol is éljenek a jövőben (Magyarországon, más országban, vagy a szülőföldjükön), mindenképpen igényt tartanak a magyar állampolgárságra, vagy önmagában, vagy a szülőhazájuk állampolgárságával együtt.

Az olyan ukránok számára, akik visszaköltöznének szülőhazájukba, a magyar állampolgárság elveszti fontosságát. Aki maradna, mindenképpen honosítani szeretne, azok viszont, akik továbbmennének máshova, megosztottak: a minta fele igényt tartana magyar állampolgárságra, a másik fele nem.

14. ábra

„Ha ezzel javítana az életkörülményein, akkor felmerülhet-e, hogy másik országba költözne?”, bevándorló csoportok szerint, százalék

Azok a kínaiak, akik a jövőjüket Magyarországon képzelik el, az állampolgárságra is számot tartanak. Azoknak, akik visszamennének Kínába, 40 százaléka kettős állampolgárság formájában igényt tartana a magyar állampolgárságra is.⁵ Ha viszont harmadik országba költöznének, akkor a többség (kétharmaduk) élni kívánna a honosítással Magyarországon.

A vietnamiak döntő többsége akár Magyarországon kíván élni, akár harmadik országba menne, számít a magyar állampolgárságra. Ha viszont mégis hazaköltözne, egyharmaduk nem tartaná értelmetlennek, ha rendelkezne magyar állampolgársággal, de kétharmaduk számára a magyar honosítás elveszti értelmét. Hasonlóképpen gondolkodnak a törökök is, bár náluk a magyar állampolgárság megszerzésének igénye gyengébb, bárhol is éljen majd.

Végül az araboknak, bárhol is éljenek a jövőben, a magyar állampolgárság megszerzése fontos cél, fele-fele arányban önmagában, vagy kettős állampolgárság formájában.

⁵ Pedig ezt tiltják a jelenlegi törvények Kínában.

Mindezek a szempontok (legyen szó akár a migráció motivációs hátteréről, akár a jövőre vonatkozó elképzelésekről) jól mutatják, hogy az állampolgárság megszerzése mögött milyen különböző személyes érdekek és célok munkálkodhatnak. Az állampolgárság megszerzése természetesen fontos állomása a megtelepedésnek és a teljes integrációnak. Ez a feltétele annak, hogy valaki teljes jogú állampolgárrá váljon, és gyakorolhassa mindazokat a jogokat, amelyek minden magyar állampolgárt megilletnek. De az állampolgárság megszerzésének nem feltétlenül kell összekapcsolódnia a végleges letelepedéssel. Magyarország uniós tagsága óta a magyar állampolgárság felértékelődött, különösen a harmadik országból érkező migránsok körében. Az állampolgárság és a vele járó útlevel politikai és adminisztratív biztonságot, anyagi és karrierbeli lehetőségeket, a szabadság és az ebből fakadó döntések bővülő körét egyaránt jelentheti, mégpedig úgy, hogy az illető véglegesen eldöntené az állampolgárság megszerzése előtt, hogy hol akar élni, és mit akar csinálni. De fontos lehet a magyar állampolgári státus azok számára is, akik mégis úgy döntenek, hogy visszaköltöznek eredeti hazájukba. Az ő számukra a magyar útlevel védelmet, biztonságot, a későbbiekben szabadabb döntéshelyzetet nyújthat, nem beszélve azokról a lehetőségekről (gazdasági, karrierbeli stb.), amelyek éppen a magyar közjogi státus megszerzésével a jövőben is elérhetőek maradnak a migránsok számára.

A honosításszándék mögött meghúzódó lelki tényezők

Az eddigiekben elsősorban azt vettük számba, hogy a honosításra vonatkozó elképzelésekben mekkora szerepet játszanak a különféle országokból érkező migránsok körében az olyan tényezők, mint a migránsok demográfiai és státuszjellemzői, a migráció története, a bevándorlás hátterét meghatározó legkülönfélébb motivációk, illetve a jövőre vonatkozó elképzelések. A következő lépésben azokat a lelki tényezőket vesszük végig, amelyek szerepet játszhatnak a honosítási szándékokban. Erre kutatásunk számos lehetőséget felkínál. Többek között rákérdeztünk, hogy mennyire érzi magát otthon az illető, mennyire érzi magához közel a befogadó országot, szemben szülőhazájával, bízik-e az emberekben, legyen szó akár a befogadó környezetet jelentő magyar társadalomról, az itt élő etnikai diaszpórájáról vagy szülőhazájának polgáraitól. Rákérdeztünk továbbá, hogy mennyire látja egyszerűnek a bevándorlással és honosítással kapcsolatos eljárásokat és követelményeket, beszéli-e a nyelvet, és szeretne-e megtanulni magyarul, bízik-e a különféle intézményekben, és kapott-e segítséget a letelepedéséhez, az új élet beindításához. Ugyancsak fontos kérdés, és minden bizonnyal összefügg a honosítással, hogy hogyan látják a bevándorlók a következő generációk jövőjét, és milyen terveket fontolgatnak gyerekeik életével kapcsolatban. Nézzük meg most ezeket a szempontokat annak függvényében, hogy az állampolgárság megszerzését mennyire tartja fontosnak valaki.

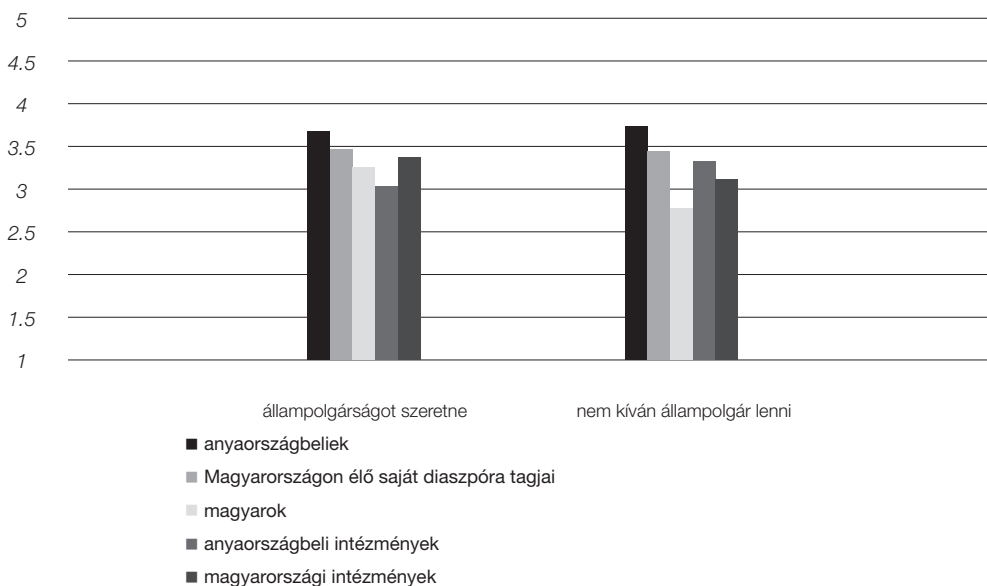
A migránsok integrációjának fontos mutatója, hogy az anyaországhoz és a saját etnikai csoportjukhoz kötődnek erősebben, vagy inkább a befogadó országhoz. Adataink azt mutatják, hogy a migráns csoportok igen sok és erős szállal kötődnek szülőföldjükhöz és saját migráns csoportjukhoz. A határon túli magyarok legerősebben saját sorstársaikhoz kötődnek, azaz azokhoz a magyarokhoz, akik Magyarország határain túl élnek,

de természetesen Magyarországhoz is szoros szálakkal kapcsolódnak. Az ukránoknak honfitársaik jelentik a legerősebb kötést, de Magyarországhoz, Ukrajnához és a más országban élő ukránokhoz is közel érzik magukat. A kínaiak számára csak Kína és az ott élő kínaiak jelentik a kötődést. A vietnamiak viszont, ezzel ellentétesen, mindenkire szorosan kapcsolódnak. A törökök, éppen úgy, mint a kínaiak, csak az anyaországhoz és az ott élőkhez mutatnak kötődést. Az arabokban viszont sajátos nosztalgia él, ami nem az emberekre, hanem az elhagyott hazára irányul. A honosítás szándéka szerint azonban a közelségérzet nem mutat jelentős különbségeket. A szülőföld iránt érzett távolság és a Magyarország iránt érzett közelség valamelyest gyengén összefügg a honosítás szándékával, de ez nem jelenti azt, hogy volna olyan, aki az egyik irányba nagyon kötődne, a másik iránt kevésbé vagy egyáltalán. Legfeljebb annyi állítható, hogy aki a szülőföldjéhez közelebb érzi magát, az valamivel kevésbé akar magyar állampolgárságot.

Hasonló a kép akkor is, ha a honosítással kapcsolatos elképzeléseket a bevándorlók bizalmi tőkéjével összefüggésben vizsgáljuk. Ebből a szempontból érdemes megkülönböztetnünk a bizalom kétféle formáját: egyrészt az általános bizalmat, ami főleg emberek és közösségek (például országok vagy népcsoportok) tagjai iránt mutatkozik meg, másrészt a stratégiai bizalmat, ami főképp intézményekkel szemben mutatkozik. Elvileg azt gondolhatnánk, hogy a végleges megtelepedés szándéka együtt jár egy nagyobb bizalmi tőkével a magyar emberek iránt, miképp az intézményekbe vetett bizalomnak is elvileg nagyobb-nak kéne lenni a befogadó ország vonatkozásában, összehasonlítva a küldő országgal.

15. ábra

Az általános és stratégiai bizalom mértéke a honosítás szándéka szerint 2009-ben, ötfokú skálaátlagok

Látható, hogy az általános bizalom a magyarok, az anyaország polgárai, vagy a saját etnikai diaszpórájának tagjai iránt nem különbözik aszerint, hogy valaki állampolgárságot szeretne vagy sem. Az intézmények iránti bizalom viszont mutat (bár gyenge) összefüggést: a honosítani szándékozók valamelyest jobban bíznak a befogadó ország intézményeiben, mint azok, akik nem kívánnak állampolgárságot szerezni.

A határon túli magyarok és az ukránok esetében az anyaországbeli intézményekkel szemben még az átlagoshoz képest is kisebb mérvű bizalom tapasztalható, viszont a magyar intézmények felé jelentősen megnő a bizalom, különösen azok körében, akik állampolgárságot kívánnak szerezni. A többi migráns csoport esetében jóval kisebb a bizalmatlanság az anyaország intézményei iránt, a magyar intézmények pedig, függetlenül a honosítási szándéktól, nem mutatnak bizalmi többletet. Ez alól csak a vietnamiak jelentenek kivételt, ők sokkal inkább bíznak a magyar intézményekben, mint az anyaországbeliekben.

A bizalom persze nagyon általános lelki beállítódás, amely nem feltétlenül kapcsolódik közvetlenül a migráns életutakhoz és integrációs stratégiákhoz. Ennél jóval megfoghatóbb aspektusa a sikeres migráns integrációnak, hogy a különféle intézményeket hogyan ítélik meg a megkérdezettek a tekintetben, hogy mennyi segítséget kaptak tőlük a letelepedésük során. Itt kell rögtön megjegyeznünk, hogy a határon túli magyarok és az ukránok szinte alig vettek igénybe (vagy kaptak) segítséget. Ez összefügg helyismeretükkel, szülőföldjük fizikai közelségével és a magyarok esetében a nyelvtudással egyaránt. A többi csoportnál viszont azok, akik szeretnének honosítani, több segítségről számolnak be, mint azok, akik nem kívánnak élni az állampolgárság megszerzésével.

A honosítás szempontjából a kérdőívben felsorolt számos segítségfajta közül különösen fontos annak a kérdése, hogy a hivatalos ügyek elintézésében a különféle intézmények és szervezetek mennyiben járultak hozzá a bevándorló dolgainak elrendezéséhez. Ezen a téren meglepő módon éppen a honosítást preferáló határon túli magyarok és az ukránok számolnak be sokkal intenzívebb és hatékonyabb segítségről. Ugyancsak pozitív azoknak a vietnamiaknak és törököknek a benyomása, akik állampolgárságot szeretnének szerezni a jövőben. A kínaiak viszont, függetlenül a honosítástól, alig számolnak be ilyen típusú támogatásról, szemben az arabokkal, akik szinte egyöntetűen elégedettek az intézmények segítő szerepével a hivatalos dolgok intézésében. A kutatás során több kérdés is megpróbálta feltérképezni, hogy miként vélekednek a megkérdezett bevándorlók: mennyire számíthattak a különféle szervezetek támogatására. A kutatás eredeti koncepciója és az időbeli korlátok nem tették lehetővé, hogy ezt a kérdést mélységében is megvizsgáljuk, de összességében mégis alkalmasak az eredmények annak tesztelésére, hogy mennyire elégedettek az intézmények működésével a migránsok. Ha pedig úgy vetjük fel e kérdést, hogy vajon a honosítás szándékának nézőpontjából elégedettebbek vagy elégedetlenebbek a válaszadók, akkor reményeink szerint segíthet a probléma az állampolgárság megszerzésének attitűdinális háttere jobb megismeréséhez. A kérdésblokkban a bevándorlás, a megtelepedés és az új élet beindításának számos aspektusában kérdeztük a szervezetek hatékonyságára és segítőkészségére vonatkozó vélelményeket. A honosítás tekintetében a bevándorló legközvetlenebbül a hivatalos ügyek

(papírok) intézésében szorult segítségre. Nézzük meg tehát, hogy ebből a szempontból mennyire elégedettek a megkérdezettek az intézmények működésével.

10. táblázat

Mennyire segítettek a bevándorlókat a hivatalos ügyek (papírok) intézésében a különféle szervezetek, a honosítás szándéka szerint etnikai csoportonként, százalék

		nem segítettek	valamennyit segítettek	sokat segítettek
határon túli magyar	nem akar állampolgárságot	55,6%	22,2%	22,2%
	szeretne állampolgárságot	45,7%	41,1%	13,1%
ukrán	nem akar állampolgárságot	67,9%	25,0%	7,1%
	szeretne állampolgárságot	46,7%	38,0%	15,3%
kínai	nem akar állampolgárságot	58,0%	40,0%	2,0%
	szeretne állampolgárságot	63,9%	35,2%	0,9%
vietnami	nem akar állampolgárságot	54,3%	31,4%	14,3%
	szeretne állampolgárságot	32,9%	43,0%	24,2%
török	nem akar állampolgárságot	50,8%	36,5%	12,7%
	szeretne állampolgárságot	43,8%	35,4%	20,8%
arab	nem akar állampolgárságot	26,9%	73,1%	0,0%
	szeretne állampolgárságot	9,2%	27,5%	63,4%

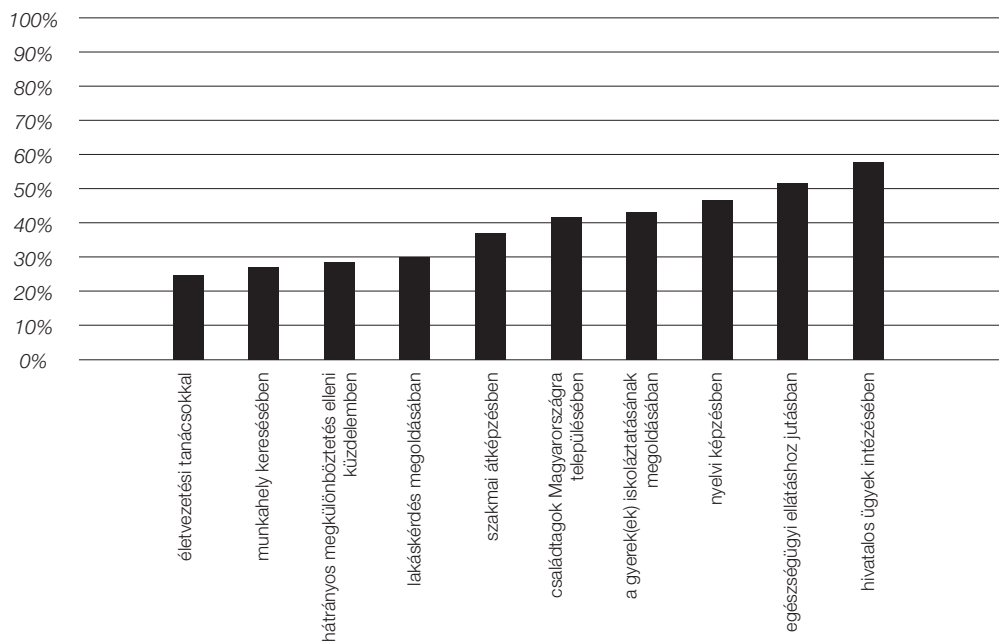
Az arabokat leszámítva, akik kiemelkedően elégedettek voltak a segítséggel, amit kaptak, a válaszadók fele elég egységesen úgy nyilatkozott, hogy kapott a szervezetektől segítséget a hivatalos dolgok elintézésében. A másik ötven százalék nem kapott, ami – a határon túli magyarokat leszámítva és figyelembe véve a nyelvi akadályokat és a terepismeret hiányát – nem túlságosan pozitív bizonyítvány az állami és más szervezetek működéséről. Persze az sincs kizárva, hogy a bevándorlók inkább saját etnikai közösségük tagjaitól és szervezeteitől várnak és kapnak segítséget, ami gyengítheti a magyar segítő (állami vagy civil) szervezetek lehetőségeit és hatékony segítségnyújtását.

A kínaiakat leszámítva – akik ha kaptak is segítséget, ez nem sokban járult hozzá a dolgok elintézéséhez – a honosítást tervezők szisztematikusan pozitívabban látják az intézmények működését. Mivel feltehetően ez a csoport sokkal több ügyben szorult támogatásra, a mérsékelt, de pozitív eltérés valamelyest javítja a hivatalos és segítő szervezetekről a migránsokban kialakult képet.

Ugyanakkor az összkép mégsem rózsás, ha azt is figyelembe vesszük, hogy leginkább még a hivatalos ügyek elintézésében számíthattak segítségre a bevándorlók, a többi területen a segítségnyújtás mértéke jóval kisebb volt.

16. ábra

A magyarországi hivatalok és szervezetek segítségnyújtása a különböző ügyek intézésében, előfordulási arány, százalék

Általános formában is rákérdeztünk, hogy miként látják a tartózkodási engedély megszerzésének gyakorlatát és a honosítás hivatalos eljárását Magyarországon, és hogyan ítéli meg a bevándorlók helyzetét a munkahelyszerzésben és az egészségügyi ellátásban.

11. táblázat

A tartózkodás, a honosítás és a munkaerő-piaci integráció, illetve az egészségügyi ellátás megítélése a honosítás szándéka szerint, ötfokú skálaátlag

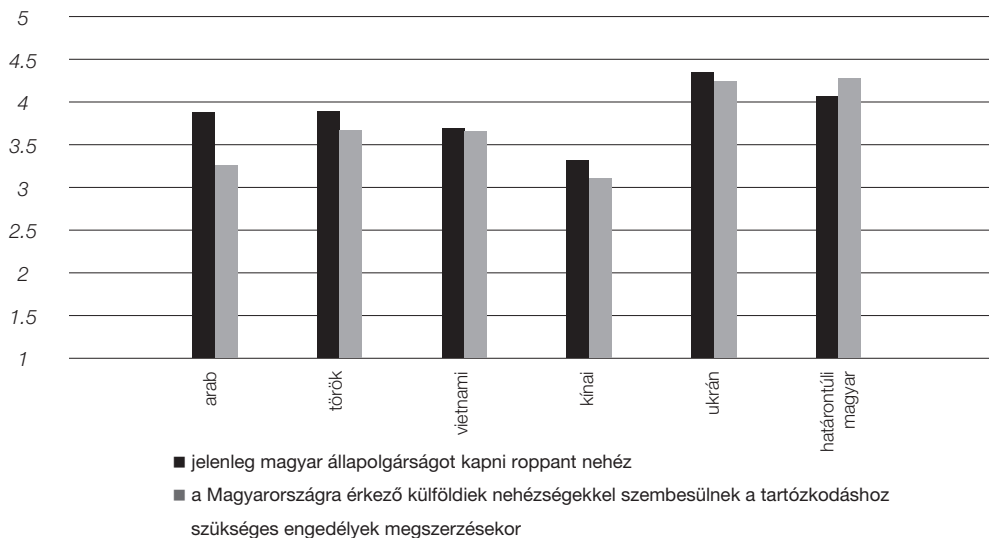
	a Magyarországra érkező külföldiek nehézségeivel szembesülnek a tartózkodáshoz szükséges engedélyek megszerzésekor	jelenleg magyar állampolgárságot kapni roppant nehéz	külföldiként nehéz munkát találni Magyarországon	a külföldieknek nehéz igénybe venniük a magyar egészségügy szolgáltatásait
nem akar állampolgárságot szeretne állampolgárságot	3,75	3,94	3,78	2,94
együtt	3,86	4,01	3,91	3,02

A bevándorlással kapcsolatos magyarországi hivatalos eljárást a válaszadók nagyon negatívan ítélik meg, annál negatívabban, minél inkább élni kíván valaki az állampolgárság megszerzésével. Legfeljebb az egészségügyi ellátás megítélése mutat valamivel pozitívabb képet, de ez feltehetően abból fakad, hogy a legtöbb kibocsátó országban az egészségügy helyzete sokkal rosszabb és fejletlenebb, mint Magyarországon.

A letelepedés és honosítás eljárását különösen negatívan ítélik meg a határon túli magyarok és az ukránok. A határon túli magyarok esetében nem felejtkezhetünk meg arról a különös szemponttól, hogy ők identitásukat és származásukat tekintve teljes mértékben magyarnak érezhetik magukat, miközben a hatóságok úgy néznek rájuk, mint idegen országból érkezett bevándorlókra. Ez különösen nehéz lelki helyzetet teremthet, amikor a honosítási ügyüket kell intézniük. Az állampolgárság megszerzésének eljárásával legkevésbé az arabok elégedetlenek, bár a tartózkodási engedély megszerzésének gyakorlatát hasonlóan kritikusan látják, mint a többi bevándorló csoport tagjai.

17. ábra

A tartózkodás, a honosítás eljárásának megítélése etnikai csoportok szerint, ötfokú skálaátlag

A kínaiak és a vietnamiak közül valamivel negatívabban látják a helyzetet azok, akik szeretnének állampolgárságot. A törökök és az arabok körében azok, akik honosítanának, a tartózkodási engedély esetében pozitívabban; állampolgárság megszerzése kérdésében nincs különbség.

A honosítás szándéka csökkenti a megkérdezettekben a gyökértelenség érzetét, és erősíti az új otthonra találás pozitív érzetét. Akik viszont nem szándékoznak magyar állampol-

gárságot szerezni, éppen az otthonra találás nehézségeit és a gyökértelenség érzetét hangsúlyozzák. Ugyancsak körükben jellemző, hogy a nyelvi idegenség az általános idegenség érzetével párosul.

Az új otthon megtalálásának vágya különösen a határon túli magyarokban, az ukránokban és a vietnamiakban erős, és a honosítás lehetősége ezt az érzést szignifikánsan felerősíti. Az állampolgárság megszerzésének lehetősége különösen az ukránok, a törökök és az arabok körében csökkentheti az idegenségérzetet.

A nyelvi korlátok a határon túli magyarok esetében természetesen nem játszanak szerepet a migráns lét nehézségeinek megítélésében, a többi etnikai csoportnál azonban ez annál fontosabb. Meglepő módon azonban a honosítást fontolgató törökök körében ezek a nyelvi akadályok nem tűnnek olyan komolynak.

A nyelvtudás szerepét a honosítás (vagy annak tervezése) során az is bizonyítja, hogy akik ebben gondolkodnak, a nyelv elsajátítását is kiemelten fontos feltételnek tekintik. Ha a nyelvtudás tekintetében eltekintünk a határon túlról jött magyaroktól, akiknél e tudás evidencia, a többi bevándorló csoport esetében is igaz, hogy a nyelv elsajátításának fontossága másképpen mutatkozik meg az állampolgárságot megszerzeni kívánók és az ezzel egyáltalán nem foglalkozók körében. (Érdekes, hogy a honosítást tervezgetők 12 százaléka nem tartja fontosnak a magyar nyelv elsajátítását. Ők főképp a kínaiak, az arabok és a törökök körében találhatók.)

12. táblázat

*A magyar nyelv ismerete és a nyelvtudás fontosságának megítélése honosítás szándéka szerint, százalék**

	Nem akar állampolgárságot	Szeretne állampolgárságot
nem tud és nem is akar	31,7%	14,3%
nem tud, de akar	51,1%	45,5%
tud	17,2%	40,2%
összesen	100,0%	100,0%

* A határon túli magyarok nélkül.

A honosítás mindig aktuális személyes vagy a szűkebb családját érintő döntése a migránsnak, de egyben hosszú távon generációk sorsát határozza meg. Így joggal feltételezzük, hogy azok a migránsok, akik a végleges megtelepedés gondolatával foglalkoznak, gyerekeiknek is ennek megfelelő sorsot vizionálnak. Érdeemes tehát megnéznünk, hogy

milyen jövőt képzelnek a válaszadók a gyerekeik számára, és hogy a jövőképek eltérnek-e aszerint, hogy valaki állampolgárságot akar szerezni, vagy nem.

A kérdőívben három variációt különböztettünk meg. Az első szerint a gyereke (vagy a később születendő utód) már nem a kérdezett etnikai csoportjából választ magának házaspartat, a második szerint a gyerek visszaköltözik majd a bevándorló által elhagyott szülőhazába, a harmadik szerint pedig a gyereke magyarnak vagy más állam polgárának vallja majd magát. Ez utóbbi esetében arra is kíváncsiak voltunk, hogy örülne-e, vagy bánattal töltené el a kérdezettet.

A megkérdezettek közel 80 százaléka el tudja képzelni, hogy a gyereke az övével megegyező származású házaspartat választ majd. Azok körében, akik nem kívánnak állampolgárságot, ez az arány valamivel alacsonyabb. 74 százaléka a megkérdezetteknek azt is el tudja képzelni, hogy a gyereke visszaköltözik származási országába. Itt a honosítás szándéka mentén a különbségek nagyobbak: az állampolgárságot nem akarók 92 százaléka ért ezzel egyet, a honosítani szándékozók csupán 70 százaléka. Végül a válaszadók fele mondja azt, hogy el tudja képzelni, hogy a gyereke már magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát. Azok körében, akik állampolgárságot akarnak szerezni, ez az arány csupán 30 százalék.

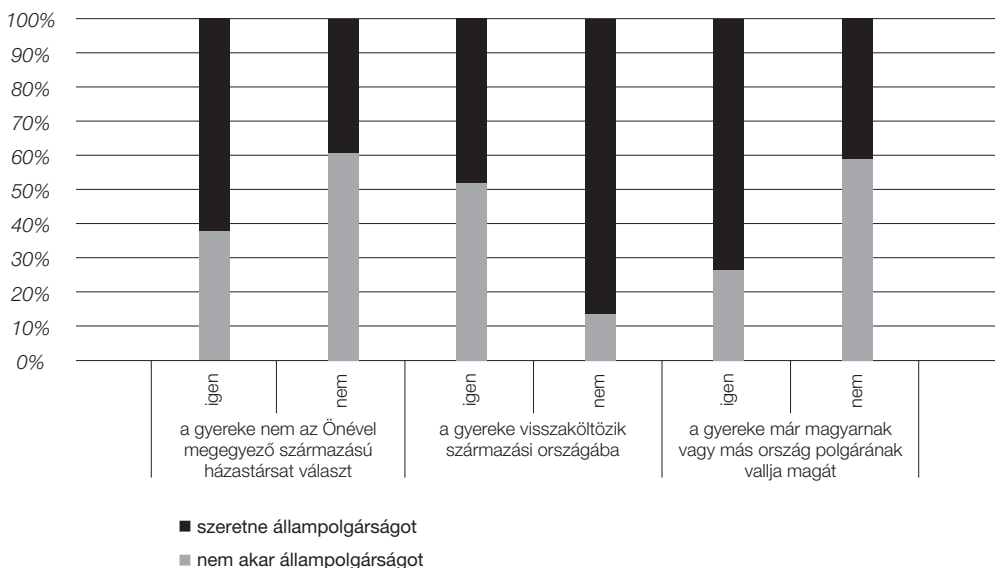
Azok közt, akik nem kívánnak honosítani (189 fő), a többség (125 fő) nem tudja elképzelni, hogy a gyereke etnikai csoportot váltson, és úgy gondolja, hogy a gyereke akár vissza is költözhet a szülőhazájába. Az állampolgárságra pályázók többsége (70 százalék) nem zárja ki, hogy a gyereke visszaköltözzön a szülőhazába, de abban már megosztottak (fele-fele), hogy magyarok, illetve más állam polgárai lesznek, vagy pedig a család eredeti etnikai származását fogják követni. Akik szerint viszont nem fog visszaköltözni a gyereke, többségükben (60 százalék) úgy látják, hogy a gyerekek már magyarrá vagy más ország polgárává válnak.

A zárt etnikai identitás mindenképpen gyengíti a magyar állampolgárrá válás esélyeit. Jól mutatja ezt (lásd 18. ábra), hogy nem akar magyar állampolgárságot szerezni azok többsége, akik szerint a gyerekük a saját etnikai csoportjából választ házaspartat, illetve akik szerint a gyerekük nem fog identitást váltani. Azok viszont, akik szerint a gyerekük nem fog visszaköltözni a szülőföldre, és akik szerint az utódok identitást fognak váltani, a többség élni kíván a magyar honosítással.

Összességében a megkérdezettek közel fele gondolja azt, hogy honosítani szeretne, ami egyben etnikai identitásváltással is jár a következő generációkra nézve. A minta egyharmada viszont élni kíván a honosítással, de nem gondolja, hogy ez feltétlenül identitásváltással járna. Végül a minta 15 százaléka azon az állásponton van, hogy bár nem szándékozik magyar állampolgárságot szerezni, a gyerekeiből a jövőben bármi lehet, akármelyik ország polgáraként el tudja képzelni a jövőjét.

18. ábra

A gyermekeknek elképzelt jövő a honosítás megítélése szerint, százalék

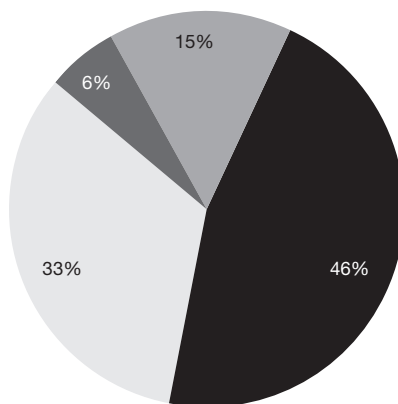
A határon túli magyarok döntő többsége (72 százalék) abban bíz, hogy a gyerekei már nem kisebbségi magyar identitással nőnek fel, és ez örömmel tölti el őket. Az ukránok 64 százaléka is örömmel venné, ha a gyerekek szakítanának a szülőföld identitásával, és más ország polgáraiként nőnének fel, bár nem feltétlenül magyarként. (26 százalék viszont nem gondolja, hogy a gyerekei már nem lesznek ukránok, és ezt helyesli.) E két csoport esetében tehát a migrációt többségében határozott politikai státusváltás és identitásváltás jellemzi a megkérdezettek attitűdjeiben.

19. ábra

A honosítás szándéka és a gyerekek identitása, százalék

Nem tervez honosítást, de el tudja képzelni, hogy a gyereke már magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát. 6%

Honosítana, de nem tudja elképzelni, hogy a gyerek már magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát. 33%

Nem tervez honosítást, és nem tudja elképzelni, hogy a gyereke már magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát. 15%

Honosítana és el tudja képzelni, hogy a gyerek már magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát. 46%

A kínaiak egyharmada el tudja képzelni, hogy a gyerekek fizikailag és lélekben egyaránt elszakadnak a szülőföldtől, és ezt örömmel veszik, egy másik egyharmad viszont nem hisz az identitásváltásban, bár ezt veszteségnek gondolja és fájlalja. Egy utolsó harmad ragaszkodik a szülőföld nyújtotta identitáshoz, akár úgy, hogy az elszakadást ellenzi, akár úgy, hogy töretlennek látja a kibocsátó országhoz való lelki kötődést.

Ez utóbbi típus különösen erősen jellemzi a magyarországi vietnamiakat (több mint 50 százalék). Ennek ellentétét jelentik azok (35 százalék), akik lehetetlennek érzik a szülőföldtől való elszakadást, de azt mint a jövő generáció gátját értékelik.

13. táblázat

A gyerek elképzelt jövőbeli identitása, és a kérdezettnek az ehhez való viszonya etnikai csoportok szerint, százalék

			örömmel tölti el	bánkódik miatta	együtt
határon túli magyarok	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem (magyarországi) magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	71,7%	9,4%	81,1%
		nem	13,4%	5,5%	18,9%
		együtt	85,0%	15,0%	100,0%
ukránok	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	64,1%	8,3%	72,4%
		nem	26,2%	1,4%	27,6%
		együtt	90,3%	9,7%	100,0%
kínai	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	35,9%	11,7%	47,6%
		nem	20,4%	32,0%	52,4%
		együtt	56,3%	43,7%	100,0%
vietnami	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	10,3%	6,9%	17,2%
		nem	47,6%	35,2%	82,8%
		együtt	57,9%	42,1%	100,0%
török	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	9,3%	4,7%	14,0%
		nem	,6%	85,5%	86,0%
		együtt	9,9%	90,1%	100,0%
arab	El tudja-e képzelni, hogy a gyereke már nem az Ön származásával azonosnak, hanem magyarnak vagy más ország polgárának vallja majd magát?	igen	41,5%	11,4%	52,8%
		nem	5,7%	41,5%	47,2%
		együtt	47,2%	52,8%	100,0%

A magyarországi törökök közel 90 százaléka nem hisz az elszakadás lehetőségében, amikor a gyerekei jövőjéről kérdezzük, de ez inkább rossz érzéssel és szomorúsággal tölti el. Az arabok közel fele hasonlóképpen gondolkodik, egy másik részük azonban bízik benne, hogy a gyerekeik magyarnak vagy más ország polgárainak vallják majd magukat, és ez örömmel tölti el őket.

Rákérdeztünk a kérdőívben arra is, hogy mennyire érdeklődik a válaszadó a közügyek iránt, és mennyire informált a különféle politikai, a sport- vagy éppen bulváreseményekben. Külön kérdeztünk rá a magyarországi és az anyaországbeli tájékozottságra. A különbségek nem túl nagyok, de akik honosítanak, relatíve jobban érdeklődnek a magyar dolgok iránt.

A határon túli magyarokat leszámítva minden etnikai csoportra igaz az, hogy jobban érdeklődik az anyaországbeli dolgok iránt, de ebben nem tapasztalható különbség aszerint, hogy valaki honosítani szándékozik vagy sem.

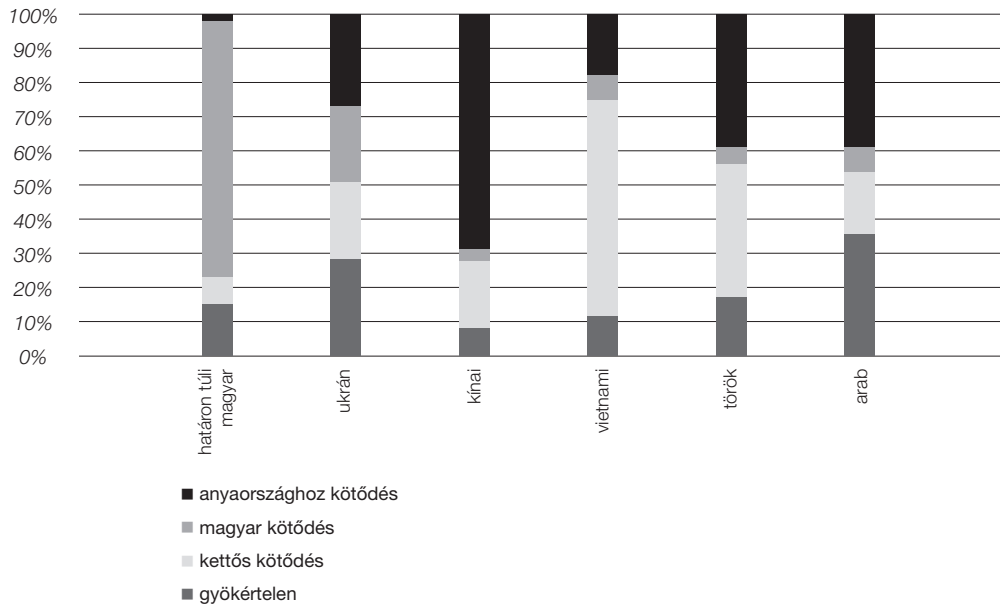
A lelki és érzelmi kötődés erősségét tükrözi, hogy mennyire ismeri valaki a közösség legfontosabb ünnepeit, szimbolikus megnyilvánulásait, és mennyire tartja fontosnak, hogy ezekkel azonosuljon, részt vegyen bennük. A megkérdezetteknek mind az anyaország, mind a befogadó ország vonatkozásában fel kellett sorolniuk a legfontosabb ünnepeket, és meg kellett mondani azt is, hogy milyen gyakran vesz részt ezen. Ennek alapján a válaszokat négy csoportba soroltuk: voltak olyanok, akik az anyaországhoz kötődtek inkább, mások Magyarországhoz. Egy harmadik csoport mind a két érzelmi kötődést egyformán fontosnak tartotta, végül a negyedik csoport egyik vonatkozásban sem tartotta fontosnak az ünnepeket, illetve megünneplésüket. Ezt a típust gyökértelennek neveztük.

A négy típus egyforma arányban fordult elő válaszadóink körében, bár az anyaországi kötődés kicsit erősebb volt, mint a magyarországi. Természetesen a legerősebb magyar kötődés a határon túlról érkezett magyarok körében figyelhető meg (72 százalék). Az ukránok 22 százaléka kizárólag Magyarországhoz érzi magát érzelmileg közel. Kettős kötődés jelentős számban előfordul a vietnamiak (41 százalék) és a törökök (29 százalék) körében is. Az anyaországhoz a magyarországi kínaiak kötődnek legerősebben (a minta 62 százaléka). A gyökértelenek legnagyobb számban az arab bevándorlók körében fordulnak elő (41 százalék), de jellegzetes csoportot alkotnak az ukrán bevándorlók körében is.

A honosítás szándéka markánsan és logikusan osztja meg az egyes típusokat. Leginkább azok tervezik a honosítást, akik erős magyar kötődést éreznek, legkevésbé pedig azok, akik az anyaországhoz kötődnek.

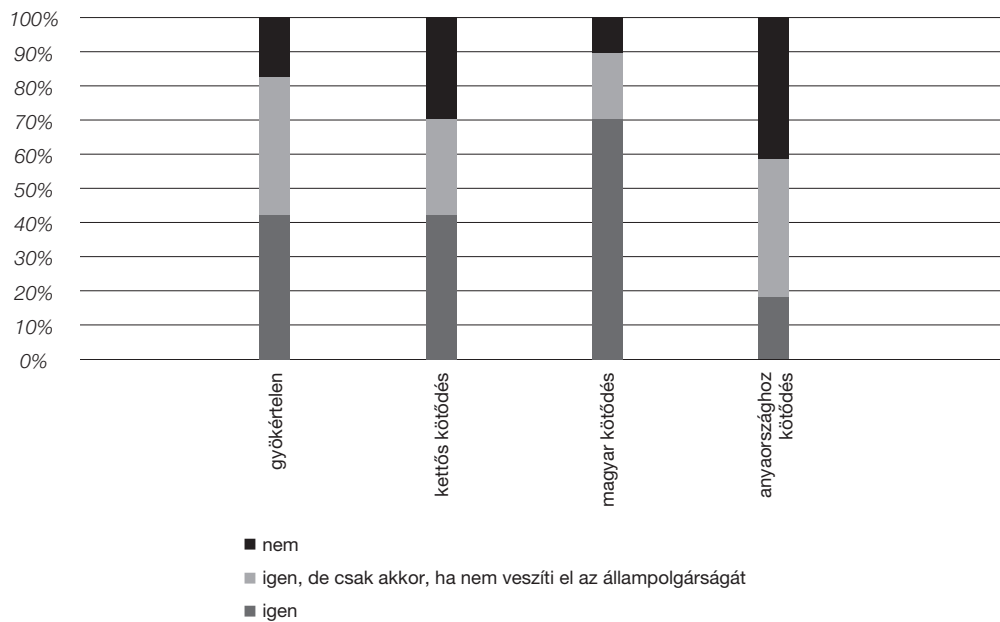
20. ábra

Az ünnepek kapcsán mért érzelmi kötődés típusai etnikai csoportonként, százalék

21. ábra

A honosítás szándéka és az ünnepek kapcsán mért érzelmi kötődés típusai, százalék

Migrációs stratégiák és a honosítás

A bevándorló, amikor megérkezik egy idegen országba, tudatosan vagy sodródva többféle stratégia közül választhat. Elkövethet mindent annak érdekében, hogy átvegye az ország szokásait, megtanulja a nyelvét, állampolgárságot szerezzen, és véglegesen letelepedjék. Lehetőségek híján vagy belső meggyőződésből azt az utat is választhatja, hogy saját diaszpórájánál keres menedéket; a migránstársak segítségével keres munkát, jobbra csak az anyanyelvét használja, nem barátkozik magyarokkal, azaz a befogadó társadalom tagjaitól szegregált módon él. Létezik egy harmadik migráns karrier is, amit a szakirodalom transznacionális migrációnak nevez. Ebben az esetben a migráns élethelyzet nem egyszerűen a befogadó ország lokalitásában, hanem a kibocsátó és befogadó ország között zajlik, sőt a migráns a fizikai helyváltoztatással egy olyan globális rendszer részévé válik, amelyet gazdasági, pénzügyi, személyes kapcsolatokon szerveződő szálak tartanak össze. Ebben a rendszerben az anyagi gyarapodás, a jobb életminőség elérése vagy a vállalkozás sikere jelenti a fő célt, és a célország annak függvényében változik, hogy éppen hol kínálóznak a legjobb lehetőségek. A transznacionális migráns kognitív eszközkészlete (mindennapi interakciós normák, nyelv, ismeretek, öltözködés stb.) igen széles, és rugalmasan igazodik a lokális elvárásokhoz. A transznacionális migráció így jól megférhet a szegregációs stratégiával, hiszen minden attól függ, hogy a gazdasági érdekek merre orientálják. Nyíri Pál a budapesti kínaiakról írva így foglalta össze a transznacionális migráns típusát: „[a kínaiak többsége] folyamatosan és állandóan alkalmazkodva mérlegel számos tényezőt, melyek között szerepel a lehetséges jövedelem és mobilitás, a legális tartózkodáshoz való jog, az életminőség és a társadalmi ranglétrán felfelé való elmozdulás esélyével kecsegtető iskoláztatáshoz való hozzáférés a gyermekeik számára”.⁸

A fenti migrációs stratégiák szorosan kapcsolódnak ahhoz, amit a bevándorló a honosításról és az állampolgárság megszerzéséről gondol. Az állampolgári státus megszerzése (vagy elutasítása) különféleképpen illeszkedhet a migráns stratégiájába. A végleges megtelepedés szándéka értelemszerűen megköveteli, hogy valaki a befogadó ország állampolgára legyen. Ha viszont valaki még nem döntötte el, hogy hol akar élni, vagy az éppen aktuális befogadó ország nem a végső célország, az állampolgárság kérdése leértékelődik, fontossága másodlagossá válik. Ugyanakkor a magyar állampolgárság megszerzését úgy is felfoghatjuk, mint egyfajta tőke birtoklását. Az állampolgárság – jelen esetben a magyar útlevél – hasznos eszköz lehet a migráns kezében a későbbi karrier építésében, függetlenül attól, hogy az illető Magyarországon akar-e letelepedni és élni, vagy sem.

A három fent említett migrációs stratégia többé-kevésbé megragadható volt kutatásunkban is. Az *asszimilációs stratégia* esetében feltételeztük, hogy a bevándorló már hosszabb ideje él Magyarországon, s ha újra döntenie kellene, ismét ezt az országot választaná célországnak; legalább közepes szinten tud magyarul, nem érez társadalmi távolságot

⁸ Nyíri Pál (2002): Új ázsiai migráció Kelet-Európába: a magyarországi kínaiak. In: Kovács Nóra – Szarka László (szerk.): Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből. Akadémiai Kiadó, Budapest. 161–179. oldal.

a befogadó társadalom tagjaival szemben. Ennek megfelelően a kapcsolati hálójában relatíve sok magyar található, nincs kizárva, hogy magyar házastársat választ magának. Bízunk a magyar intézményekben, gyermekeit magyar tannyelvű iskolába járattuk, anyagi szempontból a migrációját sikeresnek tekintjük, és ennek megfelelően sokkal elégedettebb az életével, mint a más stratégiát választó migránsok. Úgy véli, hogy a bevándorlóknak kedvező a helyzete Magyarországon, szeretne magyar állampolgárságot szerezni. Ebben a csoportban a legnagyobb az ingatlantulajdonosok száma, ami ugyancsak a végleges letelepedés szándékát jelzi.

A *szegregációs stratégia* néha azok osztályrészéül jutott, akiket nem anyagi motiváció hajtott, hanem politikai kényszer űzött el az országából. Akár politikai, akár gazdasági okok miatt hagyta el valaki a hazáját, a szegregációs stratégiát követő bevándorló nem vesztette el érdeklődését a kibocsátó ország ügyei iránt, mai is erősen kötődik az anyaországhoz, jobban bízunk az itt élő diaszpóra tagjaiban, mint a magyarokban, alig tud magyarul, és ennek megfelelően jobbára csak honfitársaival barátkozik. Migrációja lefelé mobilitást eredményezett, gyökértelennek érzi magát az új hazában, sokkal jobban bízunk az anyaországbeli intézményekben, mint a magyarországiakban, és kulturálisan is a szülőföldjéhez kötődik, tartja a szokásokat, ünnepeket. Úgy gondolja, hogy Magyarországon rendkívül nehéz sors vár a bevándorlókra, és legszívesebben soha sem hagyta volna el szülőhazáját.

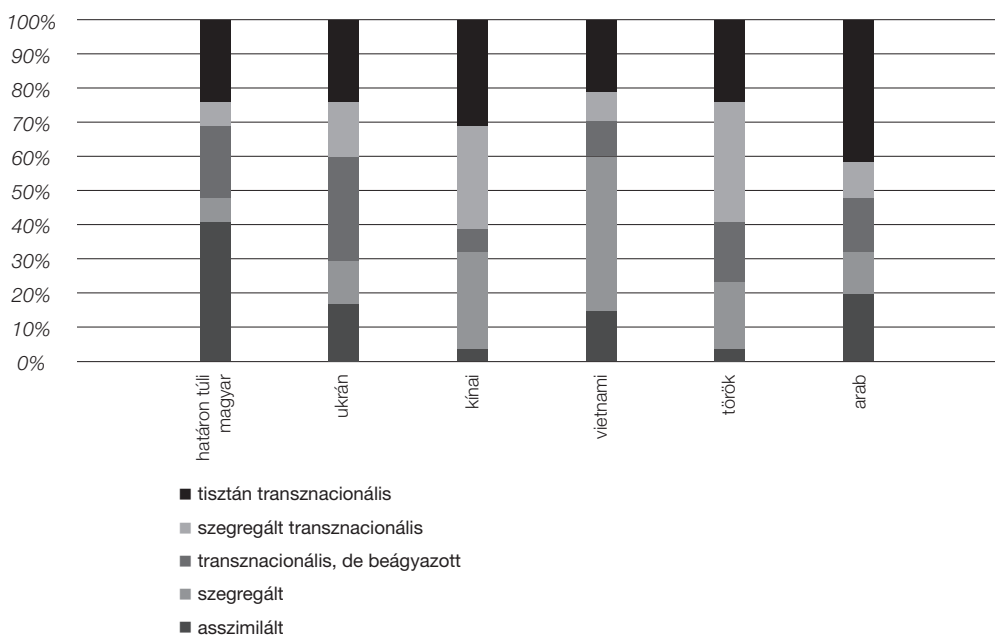
A legnehezebb dolgunk a *transznacionális stratégia* empirikus megragadásával volt. Az ilyen stratégiát követő bevándorlók szülőhazájukat gazdasági okokból hagyták el, ha újra dönthetnének, újra a migráns sorsot választanák, de semmiképpen nem óhajtának magyar állampolgárokká válni, hiszen azonnal továbbállnának, ha egy másik ország jobb lehetőséget kínálna. Nem beszélnek és nem is akarnak megtanulni magyarul, és a gyerekeiket főképp nemzetközi iskolákba járatták. A kapcsolati hálójuk rendkívül gazdag, sok-sok baráttal rendelkeznek, de sem a magyarok, sem a többi migráns csoport iránt nem éreznek különösebb bizalmat, igaz, nem is ellenségesek velük szemben. Bár nem mutatnak különösebb érdeklődést az anyaország ügyei iránt, rendkívül intenzív kapcsolat fűzi őket az otthon maradtakhoz. Ezek a kapcsolatok az „üzlet” bonyolítását segítik elő. A migrációjuk sikeres, hiszen magasabb életszínvonalat értek el Magyarországon, mint otthon, de amikor az életszínvonalukat megítélik, elsősorban az európai emberekhez viszonyítják a saját helyzetüket. Nagyfokú bizalommal fordulnak az Európai Unió intézményei felé, és szívesen költöznének akár távoli országokba is, de a szülőhazájukba nem vágnak vissza.

Végül a *transznacionális stratégiát* empirikusan három altípusban ragadtuk meg. Az egyiket tisztán transznacionális stratégiának hívtuk, amely leginkább fedi le a fent leírt stratégiát. Ugyanakkor annak függvényében, hogy mennyire él elzárkózva vagy ágyazódik be a bevándorló a magyar társadalomba, megkülönböztettünk egy *beágyazott* és egy *szegregált transznacionális* típust. (A transznacionális stratégia ezen kettéválasztásának helyességét a statisztikai elemzés később igazolta. Éppen a honosítás tekintetében a két alcsoport szignifikánsan más képet mutatott.)

Eleve feltételeztük, hogy a különböző migráns stratégiák nem laboratóriumi tisztasággal mutathatók ki a különböző bevándorló csoportok karrierjében, de azt reméltük, hogy a domináns stratégiák mégiscsak kirajzolhatók lesznek. A különböző stratégiák jellegzetes alakzatait klaszterelemzés segítségével találtuk meg. Az öt klasztercsoport markánsan különböző stratégiákat különített el. Az első típusba az asszimilánsok tartoztak, és mint a 22. ábra mutatja, arányuk igencsak különbözik az egyes bevándorló csoportokban. A második típusba azok tartoznak, akiket egyfajta szegregáció jellemez. A harmadik csoport azoké, akik Magyarországot nem tekintik végső állomásnak, de mai életüket egyfajta beágyazottság jellemzi a magyar társadalomba. A negyedik típus abban különbözik, hogy ők inkább szegregáltak. Végül az ötödik típust hívjuk tisztán transznacionálisnak. Fontos megjegyeznünk, hogy a migrációs stratégiák tipológiájánál nem pusztán azt vettük figyelembe, hogy a válaszadók fontolgatják-e a továbbvándorlást, vagy végleges a letelepedési szándékuk Magyarországon, hanem azt is, hogy életvitelükben találunk-e olyan mozzanatokat, amelyek tartós magyarországi berendezkedésre utalnak⁹, vagy inkább az ideiglenes itt-tartózkodásra utaló jegyek vannak túlsúlyban.

22. ábra

A migrációs stratégiák típusai, etnikai csoportok szerint, százalék

⁹ Ennek köszönhető hogy az arra a direkt kérdésre adott válaszok, hogy továbbvándorolnának-e, eltérhetnek az adott migráns csoportra jellemző stratégiáktól.

A határon túli magyarok esetében azt várnánk, hogy egyértelműen az asszimilációs stratégia jellemzi őket, hiszen a határon túlról való átköltözésük legfőbb célja kimondottan az, hogy „beolvadjanak az anyanemzetbe”. Meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy az asszimilációs stratégia bár népszerű körökben, csak a válaszadók valamivel több mint 40 százalékát jellemzi. Az ő életszínvonaluk sikeresnek mondható, és a migráció kifejezett javulást eredményezett e tekintetben. Beágyazottságukat jelzi, hogy mind a magyar intézmények, mind a magyar emberek iránt bizalmat éreznek, kapcsolati hálójukban többségben magyarországi magyarok találhatók, és sem a hazaköltözés, sem a továbbvándorlás gondolata nem foglalkoztatja őket.

A határon túli magyarok 43 százaléka valamelyik transznacionális kategóriába tartozik. Az ő esetükben azonban nem beszélhetünk klasszikus értelemben vett transznacionális migrációról, hiszen nem fűzik őket sem gazdasági, sem vallási, sem politikai szálak egy földrajzilag szétszórt globális közösséghez. A továbbvándorlás szándékának megjelenése valószínűleg annak köszönhető, hogy bár szoros lelki szálak fűzik őket Magyarországhoz, az egzisztenciális szempontok a továbbvándorlás mellett szólnak. Erre utal, hogy a magyarországi életszínvonalukat kedvezőtlenebbül ítélik meg, mint azok a határon túliak, akik már asszimilálódtak. Továbbvándorlásukat segítheti, hogy ők rendelkeznek a legnépesebb kapcsolati hálóval, és barátaik között határon túli és magyarországi magyar éppúgy található, mint külföldi. A csoport fele jól beágyazott a magyar társadalomba, másik fele azonban inkább a nagyvilág irányába nyitott, Magyarország csak köztes állomás, így az integráció sem igazából fontos szempont.

A szegregációs stratégia a határon túlról érkezett magyarok esetében (7 százalék) frusztrációt, perifériára szorult állapotot jelez. A határon túlról érkezett magyarok esetében, mint ahogy már említettük, általában is jellemző, hogy mind a magyarországi intézmények, mind a magyar emberek iránt nagyfokú bizalmatlanságot éreznek. A magyarországi intézmények iránti bizalmatlanság a szegregált csoport esetében erős, 5 fokú bizalmi skálán mérve az átlag csupán 2,6, és a magyar emberek iránt még kevésbé táplálnak bizalmat, hiszen a bizalomindex átlagos értéke mindössze 2,3. Ez a nagyfokú bizalmatlanság a bennük rejtőző erős frusztrációérzetre utal. A szegregációs stratégiát követő kárpátaljai magyarok számára a migráció anyagi szempontból cseppet sem mondható sikeresnek, hiszen életszínvonalukat alacsonyabbnak érzik, mint a többi határon túlról érkezett magyar, és a többi határon túli magyarral ellentétben migrációjuk életszínvonal-romlást is eredményezett. Ami talán meglepő: szociális izoláltság jellemzi őket, hiszen kapcsolati hálójuk relatíve szűk (maximum 1-2 barátjuk van), és alig találni benne magyarországi magyart (a magyarországi magyar barátok aránya ebben a szűkebb kapcsolati hálóban mindössze 7 százalék). E csoport perspektívája tekintetében egyetlen dolog ad okot optimizmusra, ők viszonylag rövid ideje érkeztek Magyarországra, és könnyen lehet, hogy pillanatnyi állapotuk csak a migráns lét kezdeti nehézségeit tükrözi.

Az ukránok relatív többsége transznacionális migráns (44 százalék). Minden jel arra mutat, hogy az ő esetükben sem beszélhetünk „igazi” transznacionális stratégiáról, hanem egyszerűen anyagi szempontoktól vezérelt továbbvándorlási szándékról. Rendkívül

nagy kapcsolati hálójuk (átlagosan több mint 6 barátjuk van, köztük sokféle nemzet tagjai) azt jelzi, hogy a migráció során nagy kapcsolati tőkét mozgatnak, és ennek hasznát a továbbvándorlás során is élvezhetik.

Az ukránok közel egyötöde asszimilánsnak mondható. Számukra jelentette a migráció a legnagyobb életszínvonal-javulást, és általános elégedettségük a végleges megtelepedés szándékát jelzi. Némi meglepetésre az ukránok között mindössze 15 százalék volt a szegregáltak aránya. Erre a szegregált csoportra is jellemző egyfajta anyagi sikertelenség, ám az ő esetükben ez nem magyarázható azzal, hogy később érkeztek volna, mint sikeresebb honfitársaik. Az azonban igaz, hogy az ide tartozó ukránok mindössze fele rendelkezik állandó munkahellyel, szemben az első két csoportba tartozókkal, akiknek háromnegyede teljes munkaidőben dolgozik.

A kínaiak többségét a szegregációs helyzet jellemzi (36 százalék). Ha ehhez hozzászámítjuk azokat a transznacionális migránsokat, akik szegregációban élnek (29 százalék), akkor nem megalapozatlan az az állításunk, hogy a nálunk élő kínai közösség minden szempontból rendkívül zárt. Ebben a zártságban csak kétféle stratégia érvényesülhet erőteljesen, az egyik a szegregáció, a másik a transznacionális stratégia. Minden jel arra mutat, hogy a kétféle stratégia közötti választóvonal nem a magyar társadalomhoz való viszony mentén, hanem a migráns csoportba való beágyazottság mentén húzódik. A szegregációval jellemezhető csoport tagjai nem családi vállalkozásban dolgoznak, és nincs még elegendő tőkéjük egy önálló vállalkozás beindítására, hanem „idegen” kínai munkáltatónál dolgoznak. Ebből (is) következik, hogy az ő életszínvonaluk a legalacsonyabb, és a migráció náluk hozta a legkisebb életszínvonal-javulást otthoni életükhöz képest. A transznacionális migrációval jellemezhető kínaiak ezzel szemben kiugróan vagyosnak számítanak, és magas életszínvonal és nagyfokú globális elégedettség jellemzi őket. Harmaduk egy globális világban szervezi megélhetését és karrierjét, a magyar társadalomba való beágyazottság bizonyos jeleit is mutatja (ingatlant vásárol, gyerekeit magyar iskolába járattja stb.). Az ő életükben bizonyos értelemben Magyarország központi szerepet játszik, és e csoport révén Magyarországon talán esély nyílhat kínai kézben levő nemzetközi virtuális üzleti központ létrejöttére.

A törökök és a vietnamiak jelentik azt a másik két migráns csoportot, ahol magas a szegregált pozícióban élők aránya (az előbbieknél a minta 48, az utóbbiaknál 33 százaléka sorolható ebbe a kategóriába). Úgy tűnik, hogy a földrajzi és kulturális értelemben távoli országokból frissen érkezett migránsok az első időben mintegy „beszorulnak” a szegregált státusba. Ebből a pozícióból az idő múltával átléphetnek az asszimilánsok csoportjába, amely csoportra az jellemző, hogy a migráció megvalósította az előzetes elképzeléseket mind karrier, mind vagyoni, mind pedig életszínvonal tekintetében. Abban az esetben viszont, ha az előzetes várakozások nem teljesülnek, a szegregáltak minden bizonnyal átkerülnek abba a csoportba, amelyet eredetileg transznacionális címkével látunk el. Ez a címke azonban megtévesztő az esetükben, hiszen a vietnamiak és a törökök közül a transznacionális migránsok csoportjába azok kerültek, akik hosszabb ideje élnek már nálunk, karrierjük, vagyoni helyzetük objektíve és szubjektíve is sikertelenebb-

nek mondható. Az ebből fakadó elégedetlenség arra indítja őket, hogy továbbálljanak, és másik országban próbáljanak szerencsét. A törökök és a vietnamiak között viszont abban nagy a különbség, hogy a vietnamiak relatíve jelentős része (18 százalék) asszimiláns stratégiát követ, míg a törökök számára ez a lehetőség ritkán adatik meg (6 százalék). A vietnamiak számára az asszimiláns stratégia választását minden bizonnyal megkönnyíti, hogy fiatalon és a rendszerváltás környékén kerültek Magyarországra, gyakran tanulmányaikat is itt végezték. A törökök asszimilációját viszont nehezíti, hogy egy részük, nevezetesen a szegregált pozícióban lévők, rendkívül erősen kötődnek az iszlám valláshoz. A kulturális karanténból való kitörést a szekularizáció segítheti, amit az is bizonyít, hogy az asszimilánsok már eltávolodtak a vallásuktól.

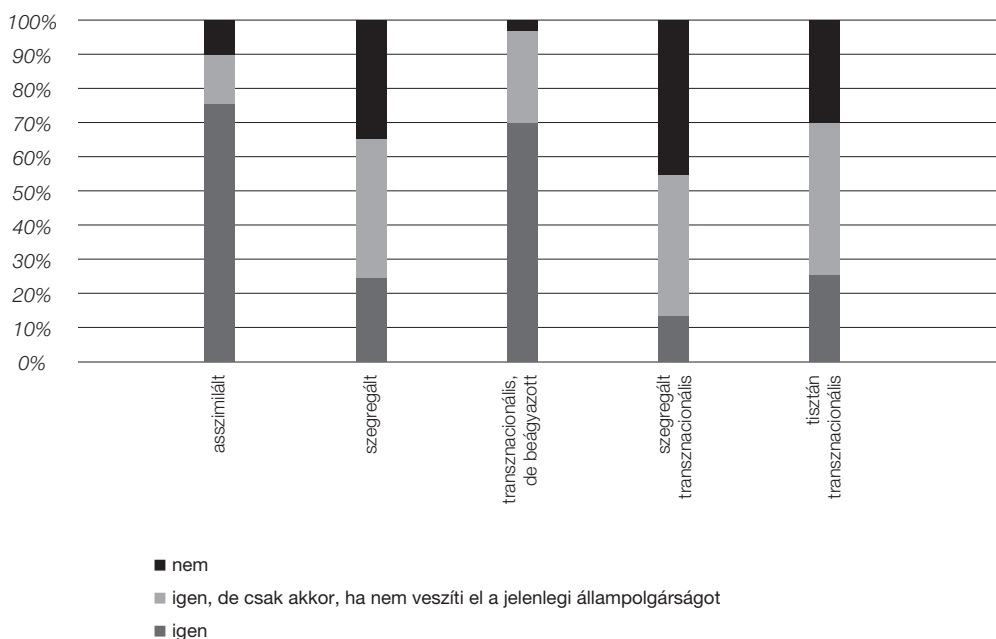
Az arab bevándorlók között – elsősorban annak köszönhetően, hogy Magyarországra érkezésük már a szocializmus éveiben elkezdődött és a rendszerváltás után is folytatódott – minden típus említésre méltó gyakorisággal fordul elő. Legtöbbször a tisztán transznacionális stratégiát követik (37 százalék), de az asszimiláns is (23 százalék). Az arabok esetében a különféle stratégiák mögött éppen olyan tényezők húzódnak meg, mint a vietnami és török csoport esetében: az asszimilánsok érkeztek a legrégebben hozzánk, az ő életszínvonaluk a legmagasabb. Legkedvezőtlenebb helyzetben a szegregált pozícióba szorult arab migránsok vannak (21 százalék), de a transznacionális címkével jellemzett csoport migrációja sem nevezhető túlságosan sikeresnek. Minden bizonnyal ez a sikertelenség az egyik oka annak, hogy más országba való letelepedésüket fontolgatják, és ennek megfelelően alakítják a magyarországi életüket. Az ő továbbállásuk azonban nem úgy képzelendő el, mint egy globális muzulmán diaszpórához való csatlakozás, hanem mint egy óvatos eltávolodás a vallási közösségtől, amit az jelez, hogy az ő körükben relatíve gyenge a vallási kötődés. Tehát az araboknál sem a szó klasszikus értelmében vett transznacionális migrációról van szó, hanem a jobb élet reményében való továbbvándorlásról.

A különböző stratégiák különböző nézetekkel járnak együtt az állampolgárság megszerzése tekintetében. Azok, akik az asszimiláció útját járják, szinte egyöntetűen honosítani szeretnének. Ugyanakkor az is feltűnő, hogy azok is élni kívánnak az állampolgárság megszerzésével, akiket beágyazott transznacionális stratégiával jellemeztünk. Ők azok, akik bár nem feltétlenül tekintik végleges hazájuknak Magyarországot, mégis úgy gondolják, hogy a magyar útlevel hasznukra válhat jövőben életükben. Érdekes, hogy körükben – az asszimilációs stratégiát követőkkel együtt – a legnagyobb azoknak az aránya, akik a magyar állampolgárságot akár kizárólagos politikai státusnak is el tudják képzelni.

Legkevésbé a szegregált transznacionálisnak hívott csoport tagjai vágnak magyar állampolgárságra, és ha mégis, akkor inkább meg kívánják őrizni eredeti állampolgárságukat is. A letelepedett, de szegregált magyarországi bevándorlók és a tisztán transznacionalistának nevezett csoport tagjai viszont közel egyforma arányban utasítják el vagy szeretnék megszerezni (vagy önmagában, vagy kettős állampolgárság formájában) a magyar állampolgárságot.

23. ábra

A migrációs stratégiák típusai és a honosítás szándéka, százalék

Megnéztük azt is, hogy a migrációs stratégia és a lelki kötődés együtt mennyire függ össze a honosítás szándékával. Elemzésünkben ennek most abból a szempontból lehet különös jelentősége, hogy segítheti megérteni a kettős állampolgárság iránti igény sajátos kognitív hátterét.

A kettős állampolgárság intézménye legkevésbé azok számára vonzó, akik erős kötődést éreznek Magyarországra, és asszimilációs migrációs stratégiát vallanak (14 százalék). Ezen az sem változtat, ha valaki nem feltétlenül kívánja a jövőjét Magyarországhoz kötni, és munkája, kapcsolathálója, karriertervei máshová fogják vinni. A transznacionális stratégia sem feltétlenül erősíti a születéskor szerzett állampolgárság megőrzésének igényét. De lehet, hogy itt egyszerűen praktikus szempontokról van szó: ez a stratégia nem a végleges magyarországi letelepedésen alapszik, és ha valaki továbbmegy, arra is gondolhat, hogy majd a jövő dönti el, hogy ahol élni kíván, ott majd állampolgárságért folyamodik-e. Ami viszont érdekes, hogy ebben az esetben fontosabbnak tűnik a magyar állampolgárság és útlevel, mint az anyaországbeli jogi státus. Ezzel szemben az eredeti állampolgárság megőrzése azok számára a legfontosabb, akik – akármilyen migrációs stratégiát kövessenek is – mély és szoros szálakon kötődnek az anyaországhoz (39-41 százalék). Ebben feltehetően a kulturális gyökerek fontosságának a szerepét érhetjük tetten. Ez a kötődés még akkor is a kettős állampolgárság iránti igényt erősíti, ha amúgy a migráció vonatkozásában asszimilációs stratégiát követ az illető (43 százalék). A migrációs stratégia tekintetében a szegregált helyzet is felértékelheti a kettős állampolgárság fon-

tosságát. Feltehetően itt inkább a lelki biztonság iránti vágy, illetve a bizonytalanságérzet ellensúlyozása motiválja az eredeti állampolgárság megőrzését.

14. táblázat

Migrációs stratégia, lelki kötődés és állampolgárság iránti igény, százalék

		igen	igen, de csak akkor, ha nem veszíti el a jelenlegi állampolgárságát	nem
gyökértelen	asszimiláns	65,9%	24,7%	9,4%
	transznacionális	46,7%	45,0%	8,3%
	szegregált	23,9%	46,3%	29,9%
	együtt	47,1%	39,0%	14,0%
kettős kötődés	asszimiláns	62,7%	23,6%	13,6%
	transznacionális	61,3%	24,0%	14,7%
	szegregált	21,9%	41,0%	37,1%
	együtt	47,6%	30,0%	22,4%
magyar kötődés	asszimiláns	82,0%	13,7%	4,3%
	transznacionális	76,6%	17,0%	6,4%
	szegregált	11,1%	55,6%	33,3%
	együtt	77,9%	16,1%	6,0%
anyaországához kötődés	asszimiláns	45,5%	43,2%	11,4%
	transznacionális	36,5%	39,2%	24,3%
	szegregált	15,9%	40,5%	43,6%
	együtt	24,3%	40,5%	35,2%

Egy másik tipológiában a jövőre irányuló migrációs célok mentén kerestünk különbségeket. Ennek jegyében négy lehetséges stratégiát különböztettünk meg: *a véglegesen letelepedő, a hazájába visszavágyó, a más országba továbbálló, illetve a kettős identitással jellemezhető* típusokat.

A véglegesen letelepedő típus újra Magyarországra költözne, és nem merül fel benne, hogy más országba vagy esetleg hazaköltözzön. Amikor migrációs célországnak választotta, pozitív kép élt benne Magyarországról, és perspektívát látott abban, hogy itt éljen. Kötődik Magyarországhoz, jobban, mint hazájához, és ünnepeit, szokásait, zenéjét és kultúráját is közelebb érzi magához. Érdeklí a magyarországi politika és közélet, jobban, mint a szülőhazájáé, és jobban is bízik a magyar intézményekben. Úgy látja, hogy a gyerekei már nem fognak hazamenni, és kötődni fognak ehhez az országhoz.

A második típusba azok sorolhatók, akik bár Magyarországon élnek, továbbra is elsősorban szülőföldjükhöz kötődnek. A zene, az ünnepek, a szokások továbbra is inkább oda kötik őket, jobban is érdeklik a hazai események, jobban bíznak az otthoni intézményekben. Gyerekeik jövőjét is inkább ott tudják elképzelni, és úgy vélik, identitásuk is a szülőföldhöz köti majd őket. Ha újra kéne elindulni, inkább otthon maradnának, és fontolgtatják a visszaköltözést a szülőhazába.

A harmadik típusba azok sorolódtak, akik úgy gondolják, hogy már eredetileg is más országba kellett volna menniük, fontolgtatják az elköltözést, de nem haza, hanem egy harmadik országba (Európában vagy azon kívül). Már az eredeti motivációik között is fontos szempont volt, hogy Magyarország ugródeszka lehet, azért választották ezt az országot célországának, mert úgy látták, hogy innen könnyebb lesz továbbmenniük.

Végül a negyedik típust az jellemzi, hogy bár Magyarországon él, és nem is feltétlenül szeretne innen elmenni, szoros kettős identitás hatja át egyrészt Magyarországot, másrészt a szülőföldje iránt. Érzelmi, szimbolikus téren mindkét országhoz kötődik, egyformán bízik (vagy nem bízik) az intézményeikben, egyformán érdeklik mindkét ország dolgai. A négy típus nagyjából egyforma súllyal van jelen a megkérdezett bevándorlómintában. A végleges letelepedést kizárja a hazatérés stratégiája, és hasonlóképpen az az alternatíva, hogy más országba költözzön valaki. A letelepedés azonban nem zárja ki a kettős identitást. A hazatérés, illetve az egy harmadik országba való távozás között gyenge, de pozitív korreláció figyelhető meg.

A különböző etnikai csoportok különböző mértékben vesznek részt a felsorolt négy típusban. A határon túli magyarok 56 százaléka a végleges letelepedést preferálja, de 24 százalékuk szeretne más országba továbbmenni, 11 százalékuk pedig a hazatérést fontolgtatja. Az ukránok 40 százaléka szeretne továbbmenni, 37 százalékuk szívesen marad végleg Magyarországon, 13 százalékukat pedig a kettős identitás jellemzi.

A kínaiak és a vietnamiak stratégiája igen eltérő. A kínaiak közel 40 százaléka a hazatérést fontolgtatja, és további 27 százalékuk szívesen továbbmenne más országba vagy kontinensre. Mindössze egynegyedüket jellemzi a kettős identitás. Ezzel szemben a vietnamiak többségét (51 százalék) a kettős identitás jellemzi, sőt 13 százalékukat áthatja az erős asszimiláció. Mindössze 16 százalékuk térne haza, és csupán 19 százalékuk menne tovább más országba.

A törökök 47 százaléka a hazatérés mellett van, 36 százalékuk kettős identitású. Az arabok többségét viszont a maradás és a végleges letelepedés jellemzi (41 százalék). Haza csak nagyon kevesen mennének, de a minta egyötöde vagy továbbállna, vagy kettős identitású.

15. táblázat

Jövőbe irányuló migrációs stratégia etnikai csoportok szerint, százalék

	máshova menne	maradna	hazamenne	kettős identitás jellemzi
határon túli magyar	23,7%	55,9%	11,4%	9,0%
ukrán	40,3%	36,9%	10,2%	12,6%
kínai	26,5%	8,0%	39,0%	26,5%
vietnami	19,4%	13,4%	16,4%	50,7%
török	10,3%	6,3%	47,1%	36,3%
arab	20,6%	41,2%	11,8%	26,5%
együtt	23,3%	26,9%	22,9%	26,9%

A jövőbe irányuló migrációs célok és a magyar állampolgárság megszerzésére vonatkozó elképzelések szorosan összefüggenek. Azok, akik maradni szeretnének, értelemszerűen élni kívánnak az állampolgárság megszerzésével. A különbség legfeljebb abban van, hogy van, aki ragaszkodik az eredeti állampolgárságához is, és van, aki nem. Azoknak viszont, akik inkább hazatérnének, 42 százaléka nem tart igényt a magyar állampolgárságra. Érdekes viszont, hogy több mint 50 százaléuk így is szeretné megszerezni a magyar állampolgárságot, sőt 21 százalék olyan is van, aki akár lemondana ezért az eredeti állampolgárságáról. E mögött feltehetően a magyar útlevel értéke áll. Azok körében is nagyon magas a magyar állampolgárság megszerzésének igénye, akik tovább szándékoznak menni. Úgy tűnik, hogy a válaszadók úgy gondolják, bárhová vesse őket a sors, a magyar útlevel kiváló jogi és politikai státust biztosít majd. Hasonlóképpen gondolkoznak azok is, akiket kettős identitással írtunk le. A magyar útlevel feltehetően ezért értékelődik fel a szemükben, mert a szülőhazájukkal fenntartott szoros viszonyban fontos erőforrásnak vélik a magyar politikai státust.

16. táblázat

Jövőbe irányuló migrációs stratégia honosítási szándék szerint, százalék

	igen	igen, de csak ha nem veszíti el a jelenlegi állampolgárságát	nem
máshová menne	50,4%	36,1%	13,5%
maradna	66,6%	23,8%	9,7%
hazamenne	21,2%	36,7%	42,0%
kettős identitású	41,3%	36,7%	21,9%
együtt	46,3%	32,9%	20,8%

Itt is megnéztük, hogy a lelki kötődés és a jövőre irányuló migrációs tervek hogyan befolyásolják az állampolgárság megszerzésére, illetve az eredeti állampolgárság megőrzésére vonatkozó igényt.

Az erős magyar kötődés, akár letelepszik végleg valaki, akár máshová költözik, felértékeli a magyar állampolgárságot. Ez még azok körében is igaz, akik azt tervezik, hogy a jövőben hazatérnek, vagy akiket kettős kötődés jellemez. Ez utóbbiak esetében azonban jelentősen megnő az igény a kettős állampolgárság iránt.

A gyökértelenségérzet viszont, akár marad az illető, akár továbbvándorol, felértékeli a „hozott” állampolgárságot. Ha pedig hazatérni szándékozik, értelemszerűen csökken a magyar állampolgárság fontossága. A kettős kötődéssel jellemzett csoport abban különbözik ettől, hogy itt – leszámítva azokat, akik haza akarnak térni – a magyar állampolgárság sokkal fontosabbnak tűnik.

17. táblázat

Lelki kötődés, jövőre irányuló migrációs tervek és állampolgárság iránti igény, százalék

		igen	igen, de csak ha nem veszíti el a jelenlegi állampolgárságát	nem
gyökértelen	máshová	43,4%	50,0%	6,6%
	marad	56,8%	33,7%	9,5%
	haza	38,1%	35,7%	26,2%
	kettős	44,6%	35,7%	19,6%
	együtt	47,6%	39,0%	13,4%
kettős kötődés	máshová	56,3%	29,6%	14,1%
	marad	64,4%	17,8%	17,8%
	haza	15,8%	50,0%	34,2%
	kettős	46,3%	29,1%	24,6%
	együtt	47,6%	30,2%	22,2%
magyar kötődés	máshová	73,7%	15,8%	10,5%
	marad	85,3%	10,9%	3,9%
	haza	50,0%	38,9%	11,1%
	kettős	66,7%	33,3%	0,0%
	együtt	78,2%	15,7%	6,0%
anyaországához kötődés	máshová	32,3%	43,5%	24,2%
	marad	39,6%	43,8%	16,7%
	haza	14,3%	33,3%	52,4%
	kettős	26,6%	50,6%	22,8%
	együtt	24,1%	40,8%	35,1%

Az anyaországhoz való kötődés, bárhová is sodorja a sors az illetőt, leértékeli a honosítás fontosságát, még azok körében is, akik maradni szeretnének Magyarországon, az anyaországhoz kötődő és hazatérni készülő migránsok körében sem elhanyagolható azoknak az aránya, akik az eredeti állampolgárság mellett a magyart is meg akarják szerezni.

Összegzés

Elemzésünkben hat magyarországi bevándorló csoport honosítással kapcsolatos terveit vizsgáltuk. Összességében úgy találtuk, hogy a vizsgált személyek valamivel kevesebb, mint fele tervezi a magyar állampolgárság megszerzését. Ez nem jelentéktelen arány, de a spanyolországi bevándorlók honosítási terveivel összehasonlítva elmarad a várakozásoktól. Az állampolgárság megszerzése főképp a határon túlról érkező etnikai magyar bevándorlókat jellemzi, de az átlagosnál magasabb a szomszédos országokból érkező nem magyar származásúak körében is. Minél távolabbról érkezik valaki Magyarországra, és minél nagyobbak a kulturális és szocializációbeli különbségek, annál kevésbé tervezi a végleges megtelepedést és honosítást. Ez alól leginkább az jelent kivételt, amikor a migráció hátterében olyan tényezők játszzák a döntő szerepet, mint az anyaországban elszenvedett üldöztetés, illetve a szülőhazában megtapasztalt politikai-gazdasági hátrányok.

Általában azt mondhatjuk, hogy – leszámítva a határon túlról áttelepülő magyarok sajátos csoportját – Magyarország a migráció tekintetében csupán tranzitország: sok bevándorló számára nem az otthonra találást és a végleges letelepedést jelenti, hanem pusztán egy állomást egy hosszabb migráns életpálya során. A megkérdezettek egyötöde nem kíván élni az állampolgári státus megszerzésével. Külön típust képeznek a transznacionális migránsok, akik a kettős állampolgárság intézményét részesítik előnyben (jellegzetesen ilyen stratégiát követnek a kínai diaszpóra sikeres vállalkozói). Az anyaországgal fenntartott szoros kapcsolat megköveteli a kettős jogi státus megőrzését, másrészt – miközben sokan nem is kívánnak végleg megtelepedni Magyarországon, és a továbbvándorlás gondolatát fontolgatják – a magyar állampolgárság fontos formális-adminisztratív előnyöket jelent a jövőbeli tervek megvalósításához is.

Részben ezzel magyarázható, hogy a honosításra vonatkozó elképzelések szinte alig mutatnak összefüggést a bevándorlók sikeres társadalmi integrációjával (elért gazdasági státus, foglalkozási és anyagi mobilitás, elégedettség és szubjektív státus), illetve a bevándorlók demográfiai jellemzőivel (életkor, a tartózkodás hossza és jogi formája, családi helyzet). A migráns sikere egyaránt szolgálhat alapot a továbbvándorlásra és a befogadó országba való beilleszkedésre és a teljes integrációra. A kudarc eredményezheti a szülőhazába való visszatérést, de ösztönözheti a migránst arra is, hogy más országban próbáljon szerencsét. Ha viszont a migráns helyzete átmeneti, az elbizonytalanodással jár: maradjon, vagy továbbmenjen, vagy térjen haza?

Nem a siker vagy kudarc, hanem sokkal inkább a migráns előélete és a jövőbeli migrációs célja, illetve a jövőre irányuló migrációs stratégiája az, ami elsősorban meghatározza,

hogy ki tervezi az állampolgárság megszerzését. Ebből a szempontból eredményeink azt mutatják, hogy az etnikai háttér (ukrán, arab, török, kínai, vietnami, határon túli magyar), az ország, ahonnan a migráns érkezett, és a migráció sajátos gazdasági, társadalmi és kulturális háttere az, ami a végleges letelepedés és honosítás szándékát elsősorban meghatározza. Ebből is fakadhat, hogy a siker és kudarc mértékét a bevándorló kevésbé méri a bevándorló ország lakosainak helyzetéhez, sokkal inkább a szülőhazája állapotához és honfitársai helyzetéhez.

A végleges letelepedés és honosítás szándékát persze befolyásolja az is, hogy milyen tervekkel érkezett valaki Magyarországra, és mi az érzelmi viszonya a befogadó országhoz. Eredményeink azt mutatják, hogy a honosítani szándékozók erős érzelmi és személyes (családi) szálak kötik Magyarországhoz. Eredményeink szerint leginkább azok tervezik a honosítást, akik erős magyar kötődést éreznek, legkevésbé pedig azok, akik az anyaországhoz kötődnek. Úgy tűnik, hogy akik maradni akarnak, azért is választották Magyarországot migrációs célországának, mert itt komoly perspektívákat láttak. Ezek a szubjektív tényezők sokszor fontosabb „kötőanyagot” jelentenek, mint a tényleges egzisztenciális sikerek.

A fogadó ország azonban sokat ronthat ezen a képen. Miközben a végleg megtelepedni szándékozókban a magyar intézmények iránt fokozott bizalom mutatkozik, az az általános vélemény, hogy a letelepedéshez szükséges engedélyek megszerzése komoly nehézségeket okoz a frissen érkezetteknek. A bevándorlással kapcsolatos magyarországi hivatalos eljárást a válaszadók nagyon negatívan ítélik meg, annál negatívabban, minél inkább élni kívánnak az állampolgárság megszerzésével. Az pedig külön is érdekes, hogy a letelepedés és honosítás eljárásának negatív megítélése a közvetlen környezetünkben érkezettek, nevezetesen a határon túli magyarok és az ukránok körében erősebb.

A honosítás szándéka kapcsolódást mutat az identitás számos vonatkozásához is. A honosítás szándéka csökkenti a megkérdezettekben a gyökértelenség érzetét, és erősíti az új otthonra találás pozitív érzetét. Azok viszont, akik nem szándékoznak magyar állampolgárságot szerezni, éppen az otthonra találás nehézségeit és a gyökértelenség érzetét hangsúlyozzák. Az új otthon megtalálásának vágya különösen a határon túli magyarokban, az ukránokban és a vietnamiakban erős, és a honosítás lehetősége ezt az érzést szignifikánsan felerősíti. A honosítani kívánók (leszámítva értelemszerűen a határon túlról érkezett magyarokat) a nyelv elsajátítását is kiemelten fontos feltételnek tekintik.

Azok körében, akik állampolgárságra pályáznak, a többség (70 százalék) nem zárja ki, hogy a gyereke visszaköltözzön a szülőhazába, de abban már megosztottak (fele-fele), hogy a gyerekeik magyarok, illetve más állam polgárai lesznek-e, vagy pedig a család eredeti etnikai származását fogják követni. Azok többsége, akik állampolgárságot akarnak szerezni, úgy látja, hogy gyereke már magyarnak vagy más ország állampolgárának fogja vallani magát. Ezzel szemben a zárt etnikai identitás mindenképpen gyengíti a magyar állampolgárrá válás esélyeit.

Végül elemzésünk azt jelzi, hogy szoros kapcsolat mutatható ki a különböző migrációs stratégiák, illetve a honosítás iránti igény között. Azok, akik az asszimiláció útját járják, szinte egyöntetűen honosítani szeretnének. Ugyanakkor, akiket beágyazott transznacionális stratégiával jellemeztünk, szintén élni kívánnak az állampolgárság megszerzésével. Legkevésbé a szegregált transznacionálisnak hívott csoport tagjai vágnak magyar állampolgárságra, és ha mégis, akkor is megőrizve az eredeti állampolgárságukat.

Azok, akik maradni szeretnének, értelemszerűen élni kívánnak az állampolgárság megszerzésével. A különbség legfeljebb az, hogy van, aki ragaszkodik az eredeti állampolgárságához is, és van, aki nem. Azoknak viszont, akik inkább hazatérnének, 42 százaléka nem tart igényt a magyar állampolgárságra. Érdekes viszont, hogy több mint 50 százalékuk így is szeretné megszerezni a magyar állampolgárságot, sőt 21 százalék olyan is van, aki akár lemondana ezért az eredeti állampolgárságáról. Ugyanakkor azok körében is, akik tovább szándékoznak menni, nagyon magas a magyar állampolgárság megszerzésének az igénye. Úgy tűnik, hogy a válaszadók úgy gondolják, bárhová vesse őket a sors, a magyar útlevelel kiváló jogi és politikai státust biztosít majd nekik.